

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національний аерокосмічний університет ім. М.Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Гуманітарно-правовий факультет

Кафедра психології

Дипломна робота

Магістр

(освітній ступень)

на тему «Особистісні особливості людей, схильних до ризику»

«ХАІ.704.7-96пс1/2.21В.053.387-9/19 ДР».

Виконав: студент 2 курсу групи № 7-96пс1/2

Спеціальність 053 «Психологія»

(код та найменування)

Освітня програма: «Психологічне

консультування та психотерапія»

(найменування)

Горбунова К.Ю.

(прізвище й ініціали студента)

Керівник: Фаворова К.М.

(прізвище й ініціали)

Рецензент: Фролова Є.В.

(прізвище й ініціали)

Харків – 2021

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»

Факультет гуманітарно-правовий факультет
(повне найменування)

Кафедра кафедра психології
(повне найменування)

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальність 053 «Психологія»
(код та найменування)

Освітня програма «Психологічне консультування та психотерапія»
(найменування)

ЗАТВЕРДЖУЮ
завідувач кафедри 704 (психології),
доцент Ю. І. Гулий
“ 08 ” жовтня 2020 року

ЗАВДАННЯ
НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЕКТ (РОБОТУ) СТУДЕНТУ

Горбунова Катерина Юріївна
(прізвище, ім'я та по батькові)

1. Тема дипломного проекту (роботи) Особистісні особливості людей, схильних до ризику.

керівник дипломного проекту (роботи) Фаворова Катерина Миколаївна, кандидат психологічних наук, доцент каф. 704
(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом Університету № 11 уч від « 11 » січня 2021 року

2. Термін подання студентом дипломного проекту (роботи) 12 лютого 2021 р.

3. Вихідні дані до роботи Виявити суб'єктивну картину уявлення особистості про ризик.

4. Завдання дипломної роботи (перелік завдань, які потрібно розв'язати) 1. Здійснити аналіз аспектів психологічного ризику, як об'єкта дослідження.

2. Розглянути характеристики феноменологічного методу та обґрунтувати дослідження.

3. Виявити на основі факторного та кластерного аналізу соціальні установки та особисті значення респондентів, при взаємозв'язку зі сприйняттям і поведінкою, та виділити семантичні групи.

4. Виявити взаємозв'язок між різними аспектами, пов'язаними з ризиком та семантичними характеристиками поведінки.

5. Проаналізувати особисті характеристики суб'єктивних картин ризику в групах високого та низького ризику.

5. Перелік графічного матеріалу _____

Рисунків-0 _____

Таблиць-11 _____

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	<i>Фаворова К.М., доцент каф. 704</i>	16.10.20	06.11.20
2	<i>Фаворова К.М., доцент каф. 704</i>	09.11.20	27.11.20
3	<i>Фаворова К.М., доцент каф. 704</i>	14.01.21	22.01.21

Нормоконтроль _____ Кузьміна С. В. «12» лютого 2021 р.
(підпис) (ініціали та прізвище)

7. Дата видачі завдання 08 жовтня 2020

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Затвердження теми, мети та завдань дипломної роботи	08.10.20-11.10.20	
2	Складання плану роботи	12.10.20-16.10.20	
3	Аналіз літературних джерел. Написання першого розділу дипломної роботи	16.10.20-06.11.20	
4	Визначення психодіагностичного інструментарія для проведення практичної частини дослідження . Написання другого розділу дипломної роботи.	09.11.20-27.11.20	
5	Проведення практичної частини дослідження.	01.12.20-12.12.20	
6	Статистична обробка отриманих даних.	14.12.20-31.12.20	
7	Написання третього розділу дипломної роботи.	04.01.21-22.01.21	
8	Написання загальних висновків. Оформлення списку використаних літературних джерел, додадку(ків) та змісту.	23.01.21-29.01.21	
9	Передзахист.	01.02.2021	
10	Внесення коректив до тесту дипломної роботи.	02.02.21-05.02.21	
11	Оформлення та підписання відповідної документації.	08.02.20-09.02.21	
12	Підготовка електронної презентації та тексту доповіді.	10.02.21-11.02.21	
13	Строк подання студентом роботи на кафедрі.	12.02.21	
14	Захист.	16/17.02.21	

Студент _____ Горбунова К.Ю.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____ Фаворова К.М.
(підпис) (прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

Дипломна робота: 59 с., 11 табл., 6 дод., 27 джерел.

Ключові слова: ФАКТОР РИЗИКУ, РИЗИК, ФЕНОМЕНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД, ПСИХОЛОГІЧНЕ ЯВИЩЕ.

Об'єкт дослідження – ризик як психологічне явище.

Предмет дослідження – суб'єктивна картина ризику як особистісний аспект.

Мета роботи – виявити суб'єктивну картину уявлення особистості про ризик.

Завдання дослідження:

- 1 Здійснити аналіз аспектів психологічного ризику, як об'єкта дослідження.
- 2 Розглянути характеристику феноменологічного методу та обґрунтувати дослідження.
- 3 Виявити на основі факторного та кластерного аналізу соціальні установки та особисті значення респондентів, при взаємозв'язку зі сприйняттям і поведінкою, та виділити семантичні групи.
- 4 Виявити взаємозв'язок між різними аспектами, пов'язаними з ризиком та семантичними характеристиками поведінки.
- 5 Проаналізувати особисті характеристики суб'єктивних картин ризику в групах високого та низького ризику.

Методи дослідження:

1. Теоретичний аналіз наукової літератури.
2. Методика семантичного диференціала в основі метода Соломіна І. Л.
3. Опитувальник «Готовність до ризику» Шуберта А. М., Мельбурнський опитувальник прийняття рішень [МОПР] російськомовна адаптація Корнілової Т. В., опитувальник «Дослідження схильності до ризику»

Шмельова А. Г., опитувальник «Самооцінка схильності до екстремально-ризикованої поведінки» Цукерман М.

4. Методи математико-статистичної обробки: кластерний і факторний аналіз, кореляційний аналіз по Спірману.

У дослідженні взяли участь студенти-психологи Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ» в кількості 96 осіб у віці від 23 до 33 років, з них 36 чоловіків і 60 жінок.

Висновки:

У даній роботі було досліджено феномен ризику в психології на прикладі студентів психологів Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ».

Були досліджені різні методи оцінки схильності та готовності ризикувати, щоб визначити методи дослідження ризику як психологічного явища, придатного для нашого феноменологічного дослідження.

Проаналізовані основи і загальні принципи феноменологічного методу дослідження в психології. Виділено суттєві відмінності від традиційних опитувальних методів. У семантичному просторі відкривається можливість відобразити особистісний сенс будь-якого явища для індивіда. Унікальність феноменологічного методу полягає в тому, що дозволяє порівняти індивідуальні результати по різним тестам з власними оцінками.

За допомогою кластерного і факторного аналізу проведена обробка отриманих результатів.

В ході аналізу виділилися підгрупи: 1) види діяльності; 2) особистість, включаючи цінності, потреби та інше; 3) етапи життєвого шляху; 4) окремі люди і групи; 5) негатив; 6) група, де об'єкт «ризик» не представлений.

Визначили та описали окремі семантичні поля в групах схильності з високим та низьким ризиком. Дослідження показали, що сприйняття ризику

у студентів тісно пов'язані із соціальними аспектами життя, такими як етапи життя, діяльність, потреби. За допомогою семантичного диференціального методу ми виявили та описали суб'єктивні семантичні образи ризику студентів психологів.

В результаті проведених емпіричних досліджень слід зазначити, що проблеми вивчення схильності до ризику, готовності до ризику та сприйняття ризику ще не до кінця вивчені і відкривається досить багато нових можливостей для подальшого навчання. Сучасна психологія приділяє все більше уваги психології ризику, яка дозволяє використовувати отримані результати досліджень для запобігання будь-яким негативним наслідкам, пов'язаним з ризиком, а також поглянути на це явище з позитивної сторони.

ABSTRACT

Diploma thesis: 59 p., 11 tab, 6 appx., 27 sources.

Key words - RISK FACTOR, RISK, PHENOMENOLOGICAL APPROACH, PSYCHOLOGICAL PHENOMENON.

The object of research is risk as a psychological phenomenon.

The subject of the research is the subjective picture of risk as a personal aspect.

The purpose of the work is to reveal the subjective picture of the individual's perception of risk.

Objectives of the study:

- 1 To carry out analysis in aspects of psychological risk as an object of research.
- 2 To consider the characteristics of the phenomenological method and justify the study.
- 3 To identify social attitudes on the basis of factor and cluster analysis and personal meanings respondents, in relation to perception and behavior, and identify the semantic groups.
- 4 To identify the connection between various aspects related to risk and semantic characteristics of behavior.
- 5 To analyze the personal characteristics of subjective risk patterns in high and low risk groups.

Methods of research:

1. Theoretical analysis of the scientific literature.
2. Method of semantic differential based on the method of Solomin I.L.
3. Questionnaire "Willingness to risk" of Schubert A.M., Melbourne decision questionnaire [MOPR] Russian adaptation of Kornilova T. V., questionnaire "Study of risk appetite" Shmelyova A. G., questionnaire "Self-assessment of propensity to extreme -risky behavior » Zuckerman M.

4. Methods of mathematical and statistical processing: cluster and factor analysis, Spearman's correlation analysis.

In the research participated the students-psychologists of the National Aerospace University named after M. E. Zhukovsky "KHAI" in the number of 96 persons aged from 23 to 33 years, of which 36 men and 60 women.

Conclusions:

In this research, the phenomenon of risk in psychology was studied on the example of students of psychology of the National Aerospace University named after M.E. Zhukovsky "KHAI".

Various methods of assessing the propensity and willingness to take risks have been investigated to identify methods of risk research as a psychological phenomenon suitable for our phenomenological research.

The basics and general principles of the phenomenological method of research in psychology are analyzed. Significant differences from traditional survey methods are highlighted. In the semantic space it is possible to reflect the personal meaning of any phenomenon for the individual. The uniqueness of the phenomenological method is that it allows you to compare individual results on different tests with their own estimates.

By the help of the cluster and factor analysis the received results are processed.

During the analysis, subgroups were identified: 1) activities; 2) personality, including values, needs, etc .; 3) stages of life; 4) individuals and groups; 5) negative; 6) a group where the object of "risk" is not represented.

Identified and described individual semantic fields in groups of predisposition with high and low risk. Research has shown that students' perceptions of risk are closely linked to social aspects of life, such as life stages, activities, and needs.

Using the semantic differential method, we identified and described subjective semantic risk images of psychology students.

As a result of empirical research, it should be noted that the problems of studying of inclination to risk, willingness to risk and risk perception have not yet been fully studied and there are many new opportunities for further learning. Modern psychology pays more and more attention to the psychology of risk, which allows you to use the results of research to prevent any negative consequences associated with risk, as well as to look at this phenomenon from a positive side.

РЕФЕРАТ

Дипломная работа: 59 с., 11 табл., 6 прил., 27 источников.

Ключевые слова: ФАКТОР РИСКА, РИСК, ФЕНОМЕНОЛОГИЧЕСКИЙ ПОДХОД, ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ ЯВЛЕНИЕ.

Объект исследования - риск как психологическое явление.

Предмет исследования - субъективная картина риска как личностный аспект.

Цель работы - выявить субъективную картину восприятия риска индивидом.

Задания исследования:

1. Совершить анализ аспектов психологического риска, как объекта исследования.
2. Рассмотреть характеристику феноменологического метода и обосновать исследование.
3. Выявить на основе факторного и кластерного анализа социальные установки и личные значения респондентов, при взаимосвязи с восприятием и поведением, и выделить семантические группы.
4. Выявить взаимосвязь между различными аспектами, связанными с риском и семантическими характеристиками поведения.
5. Проанализировать личные характеристики субъективных картин риска в группах высокого и низкого риска.

Методы исследования:

1. Теоретичный анализ научной литературы.
2. Методика семантического дифференциала в основе метода Соломина И. Л.
3. Опросник «Готовность к риску» Шуберта А. М., Мельбурнский опросник принятия решений [МОПР] русскоязычная адаптация Корниловой Т. В., опросник «Исследование склонности к риску» Шмелева А. Г., опросник «Самооценка склонности к экстремально-рискованному поведению» Цукерман М.

4 Методы математико-статистической обработки: кластерный и факторный анализ, корреляционный анализ по Спирману.

В исследовании взяли участие студенты-психологи Национального аэрокосмического университета им. Н. Е. Жуковского «ХАИ» в количестве 96 человек в возрасте от 23 до 33 лет, 36 мужчин и 60 женщин.

Выводы:

В данном исследовании был исследован феномен риска в психологии на примере студентов психологов Национального аэрокосмического университета им. Н. Е. Жуковского «ХАИ».

Были исследованы различные методы оценки склонности и готовности к риску, чтобы определить методы исследования риска как психологического явления, пригодного для нашего феноменологического исследования.

Проанализированы основы и общие принципы феноменологического метода исследования в психологии. Выделены существенные отличия от традиционных опросных методов. В семантическом пространстве открывается возможность отобразить личностный смысл любого явления для индивида. Уникальность феноменологического метода заключается в том, что позволяет сравнить индивидуальные результаты по различным тестам со своими оценками.

С помощью кластерного и факторного анализа проведена обработка полученных результатов.

В ходе анализа выделились подгруппы: 1) виды деятельности; 2) личность, включая ценности, потребности и прочее; 3) этапы жизненного пути; 4) отдельные люди и группы, 5) негатив; 6) группа, где объект «риск» не представлен.

Определили и описали отдельные семантические поля в группах склонности с высоким и низким риском. Исследования показали, что восприятие риска студентов тесно связаны с социальными аспектами жизни,

такими как этапы жизни, деятельность, потребности. С помощью семантического дифференциального метода мы обнаружили и описали субъективные семантические образы рисков студентов психологов.

В результате проведенных эмпирических исследований следует отметить, что проблемы изучения склонности к риску, готовности к риску и восприятие риска еще не до конца изучены и открывается достаточно много новых возможностей для дальнейшего обучения. Современная психология уделяет все больше внимание психологии риска, которая позволяет использовать полученные результаты исследований для предотвращения любых негативных последствий, связанным с риском, а также взглянуть на это явление с положительной стороны.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 РИЗИК ЯК ОБ'ЄКТ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	5
1.1 Теоретичний аналіз уявлень про ризик і психологічні аспекти ризику	5
1.2 Психологія ризикованої поведінки	10
1.3 Компетентність у сфері ризику	17
1.4 Загальні принципи феноменологічного методу	26
РОЗДІЛ 2 ПРОЦЕДУРА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	29
2.1 Характеристика вибірки	29
2.2 Характеристика методів дослідження	29
РОЗДІЛ 3 РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ	34
3.1 Загальний опис результатів дослідження	34
3.2 Результати дослідження	37
ВИСНОВКИ	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	58
ДОДАТКИ	60

ВСТУП

Актуальність дослідження присвячена тенденції психологічного ризику, яка пов'язана з особистісною характеристикою та їх розвитком у різних сферах соціального життя.

Об'єкт дослідження – ризик як психологічне явище.

Предмет дослідження – суб'єктивна картина ризику як особистісний аспект.

Мета роботи – виявити суб'єктивну картину уявлення особистості про ризик.

Відповідно до даної мети були поставлені наступні завдання:

1. Здійснити аналіз в аспектах психологічного ризику, як об'єкта дослідження.
2. Розглянути характеристику феноменологічного методу та обґрунтувати дослідження.
3. Виявити на основі факторного та кластерного аналізу соціальні установки та особисті значення респондентів, при взаємозв'язку зі сприйняттям і поведінкою, та виділити семантичні групи.
4. Виявити взаємозв'язок між різними аспектами, пов'язаними з ризиком та семантичними характеристиками поведінки.
5. Проаналізувати особисті характеристики суб'єктивних картин ризику в групах високого та низького ризику.

Методи дослідження:

1. Теоретичний аналіз наукової літератури.
2. Методика семантичного диференціала в основі метода Соломіна І.Л.
3. Опитувальник «Готовність до ризику» Шуберта А. М., Мельбурнський опитувальник прийняття рішень [МОПР] російськомовна адаптація Корнілової Т. В., опитувальник «Дослідження схильності до ризику»

Шмельова А. Г., опитувальник «Самооцінка схильності до екстремально-ризикованої поведінки» Цукерман М.

4. Методи математико-статистичної обробки: кластерний і факторний аналіз, кореляційний аналіз по Спірману.

У дослідженні взяли участь студенти-психологи Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ» в кількості 96 осіб у віці від 23 до 33 років, з них 36 чоловіків і 60 жінок.

РОЗДІЛ 1 РИЗИК ЯК ОБ'ЄКТ ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Теоретичний аналіз уявлень про ризик і психологічні аспекти ризику

В даний час існують різні методи науки та дослідження ризиків для життя, але єдиної чіткої концепції не існує. Дослідження явища психологічного ризику слід починати з аналізу існуючого розвитку. Інтерес до природи різних видів ризиків став предметом професійної діяльності експертів у різних галузях знань. Міждисциплінарні дослідження проводяться в галузі економічної теорії, психології, соціології, політології, права, природничих та технічних наук. У зв'язку з цим поняття ризику має універсальний науковий статус.

Увага дослідників зосереджена в основному на соціальних аспектах ризику та його ефективності в суспільстві. Деякі прогалини заповнюються підкресленням суб'єктивно-об'єктивних аспектів ризику та його систематичної основи. Загалом, ми можемо обговорити такі методи дослідження ризику:

Соціально-філософський підхід пов'язаний з акцентуванням уваги на суб'єктивно-об'єктивних аспектах ризикованої діяльності, яку людина здійснює завдяки використанню унікальної можливості вільного вибору. Вивчаються різні аспекти соціальних ризиків, проблематизується питання особистості в соціальній сфері [2].

Економічний підхід – це аналіз ризику який необхідний для цього підходу лише при оцінці потенційної шкоди у разі несприятливої події. Ризик можна розрахувати, систематизувати та визначити кількісно. Ця точка зору використовується у бізнесі, управлінні та страхуванні [25]. В даний час метод управління застосовується новою галуззю управління, «Riscology» [15].

Аналіз ризику як категорії управління виявляє нові методи зменшення управлінського ризику на основі інтегрованої управлінської діяльності та

попередження про негативні наслідки реалізації певних ризиків з метою вжиття відповідних заходів.

Політологічний аналіз ризиків проводиться в рамках завдань, спрямованих на зменшення та розподіл ризиків, що виконуються менеджерами соціальних ризиків - державними органами. В рамках системного підходу ризик розглядається крізь призму категорій стабільність - нестабільність, визначеність - невизначеність, хаос - порядок в Курлової А. Б., Андрєєвої О. А., Лешкевич Т. Г. [3].

Соціологічний підхід є першим каталізатором вивчення ризиків у гуманітарному вимірі. Тут вивчаються різні типи ризиків, з'ясовується їх природа та робиться спроба відповісти на питання мінімізації ризиків, насамперед соціальних. Луман Н., Зубков В. І., Нікітін С. М., Феофанов К. А., Мозгова А. Б. зробили вагомий внесок у розвиток соціологічних теорій ризику [17, 23, 13].

Інституційний підхід характеризується появою досліджень у категорії ризику з точки зору впливу на соціальну реальність, існує інституціоналізація ризику в рамках поняття «суспільство ризику» [9]. Це явище не випадкове в контексті збільшення виробництва, збільшення обсягу інформації і, отже, збільшення кількості ризиків, які можуть вплинути на навколишнє середовище. У цьому напрямку слід виділити таких авторів, як: Гідденс Е., Бек У., Елліот Е., Норт Р. Д., Кляйн С., Яницький О. Н. [19, 9].

У психологічних дослідженнях ризик пов'язаний із зображенням дії суб'єкта, яка не обтяжена звичайними ознаками повільної або швидкої, складної чи простої дії. Розслідування та опис дій мають оціночний характер в результаті події ризику. У психології поняття ризику розкривається переважно з точки зору ризику, тобто переваги суб'єкта в активному виборі безпечної та небезпечної дії. Звертається увага на явище, коли розглядається дія щодо вищого чи нижчого рівня ризику. Психологічні дослідження

представлені Федоровою А. В., Федотовою В. Г., Андрєєвою О. А., Пігровою К. С., Альгін А. П., Наумовою С. Ю., Журавльова П. В., у працях Шеховцевої О. Ю. [12, 17, 13].

Кожна дисципліна має своє бачення ідентифікації ризиків. Дослідники вищезгаданих підходів намагаються дати відповіді на сучасні проблеми. Це, власне, їх головне завдання. Такі автори, як Тоффлер Е., Плімак Е., Бек В. [11, 18, 10], описуючи різні тенденції в сучасному світі та даючи їм свої визначення, пов'язують функціонування "суспільства ризику" з екологічними та соціальними катастрофами, а інші визначають його існування по відношенню до кінця історії Хантінгтона С. [14], Фукуями Ф. [13]. Зрозуміло, що поняття ризику сьогодні дуже розмите.

В даний час ризик вважався особистим товаром, що має статус професійного значення для суб'єктів небезпечних професій. Водночас це трактується як небажана якість, протипоказана суб'єктам професій, які вимагають достатньої обережності. Через велику мінливість та проблеми ризику її можна поставити як перспективну область досліджень для прикладних розділів психологічної науки.

У літературі ризик визначається як особиста власність людини. Ця характеристика особистості пов'язана з незалежністю, тенденцією домінувати, імпульсивністю, бажанням досягти успіху, незалежністю, здатністю приймати небезпечні рішення та страхом втратити щось більше за те, що є. Ця особиста якість проявляється зовсім по-іншому за різних умов. Прагнення до ризику як психологічна людина зазначав Цукерман М. [16], що необхідно експериментувати з незвичними та складними почуттями на фізичному та соціальному рівнях, відчуваючи смак експерименту.

Дослідники з Єльської медичної школи визначили область мозку, що відповідає за схильність людини до ризикованої поведінки. Вони припустили, що в структурі мозку є ділянки, що відповідають за «рівень ризику» лю-

дини, і провели експеримент. Брали участь чоловіки і жінки різного віку, яким пропонувалося приймати рішення з різним ступенем ризику. Під час експерименту дослідники провели стандартне МРТ-сканування мозку всіх учасників. В результаті з'ясувалося, що люди, які мають збільшений обсяг тім'яної кори, більш схильні до ризикованої поведінки. Дослідники відзначають, що з віком люди менше схильні до ризику, і це може бути пов'язано з тим, що кора головного мозку з віком стоншується.

Група дослідників з Базельського університету [Швейцарія] та Інституту Макса Планка [Німеччина] провела дослідження, щоб з'ясувати, як сприймають ризик люди різного віку. Вони порівняли 147 118 анкет людей у віці 15-99 років [52% жінок] у 77 країнах. Учасники дослідження оцінили свою схильність до ризикованої поведінки за шкалою від 1 до 6. Дослідники порівняли рівень життя в різних країнах, відзначивши рівень бідності, кількість вбивств, дохід на душу населення, нерівність багатства та виявили чіткий зв'язок між життєвими труднощами країни та готовністю громадян ризикувати. Результати показують, що в країнах з високою бідністю та складними умовами життя ризикована позиція висока і зберігається у похилому віці. Однак дослідники виявили, що у більшості країн, включаючи Україну, Німеччину та США, схильність до ризику з віком знижується. Однак у таких країнах, як Нігерія, Малі та Пакистан, ризикова поведінка суттєво не змінюється з віком.

Власна схильність людини до ризику часто вважається вродженою рисою людини. Ця тенденція може визначити, як ми сприймаємо ризик, і впливати на те, чи сприймемо ми ситуацію як перспективну чи загрозливу. Наприклад, Корнілова Т. В. [13] вважає, що при певній схильності до ризику може розвинути стійкість до ризику, яка з часом стане рисою особистості. Ризик як властивість ризику функціонує як цілісна системна властивість особистості. Однак існує думка, що схильність до ризику може бути позити-

вним і може бути одним із факторів, що розширюють людські можливості у нашому мінливому світі.

Психологічний словник містить таке визначення: «Ризик – це ситуативна характеристика діяльності, що складається з невизначеності її наслідків та можливих негативних наслідків у разі невдачі» [11]. Згідно з цим визначенням, термін "ризик" може мати взаємопов'язані значення:

1. Ризик як міра очікуваного провалу діяльності, який визначається поєднанням ймовірності невдачі та ступеня негативних наслідків у такому випадку;
2. Ризик як дія, так чи інакше, загрожує суб'єкту втратою.

У психології ризик відноситься до цілеспрямованої дії. А успіх пов'язаний з ризиком поразки. Відповідно, безризикові дії не пов'язані із загрозою поразки і виглядають безпечнішими. Дослідження психологів показали, що люди схильні ризикувати в ситуаціях, коли вони вважають, що від цього залежить результат.

У психології розрізняють мотивований і немотивований ризик:

1. Мотивований ризик враховується, коли він розрахований на ситуативні переваги, такі як вибір несподіваного рішення для ворога в бойових діях;
2. Немотивований ризик - це той, який проявляється в процесі творчості чи інтелектуальної діяльності, наприклад, художній ризик актора або режисера.

Поняття ризику в психології пов'язане з діями людини, або з його думками чи бажаннями, і є оціночною характеристикою як вже зроблених дій, так і здатності до дій.

1.2 Психологія ризикованої поведінки

Після введення в психологію поняття локусу контролю відбувається велика кількість досліджень цього явища, які тривають донині. Виявилось, що приналежність людини до того чи іншого типу локалізації контролю впливає на різні характеристики її психіки та поведінки [11].

Локус контролю - це психологічний фактор, який описує той чи інший тип особистості. Локус контролю, на думку Дж. Роттера [14], є центральною частиною теорії соціального навчання, де місце контролю зображається як узагальнене очікування того, наскільки люди можуть контролювати підкріплення у своєму житті. В даний час досліджується взаємозв'язок між місцем контролю та ризикованою поведінкою.

Вище ми розглянули результати деяких експериментів, що підтверджують, що схильність до ризикованої поведінки є вродженою рисою. І може формуватися під впливом різних факторів і ситуацій в процесі життя. Схильність до небезпечної поведінки є характерною рисою людей з такою поведінкою. Однією з характеристик може бути локус управління - схильність людини покласти відповідальність за результати своєї діяльності на зовнішні сили - на зовнішні впливи або на власні здібності та зусилля - на внутрішні [33].

Дослідження показують, що слухачі більш обережні, ніж сторонні особи, і вживають заходів, щоб захиститися від непередбачуваних наслідків своїх дій. Більш раціональний, менш імпульсивний. Порівнюючи зовнішнє та внутрішнє, ми бачимо, що останні більше стурбовані своїм здоров'ям та добробутом. Люди, схильні до ризикованої поведінки, знижують ступінь ризику в різних ситуаціях, ретельно оцінюють ризик. Наприклад, швидкість є ризиком, і ситуації вживання алкоголю, тютюну та наркотиків не сприймаються як такі. Це може бути пов'язано з тим, що люди не мають інформації про можливі проблеми, що виникають внаслідок такої поведінки,

або неправильно оцінюють ризик у цьому випадку, що дуже характерно для підлітків.

Психологи стверджують, що люди, схильні до ризикованої поведінки, більше схильні до зовнішнього локусу контролю. Вони мають такі характеристики, як емоційна нестійкість, нерішучість, егоїзм, ворожість, невпевненість, дратівливість, агресивність.

З вищесказаного стає зрозуміло, що локус контролю – це результат розуміння індивідом навколишнього світу та місця, яке він займає в цьому світі. Можна констатувати, що інтернали, на відміну від зовнішніх проявів, виявляють велику соціальну активність та відповідальність. Вони більш послідовні у своїй поведінці та продуктивніше приймають рішення. Вони готові пожертвувати негайним і легкодоступним задоволенням для досягнення, хоч і набагато більш віддаленої, але більш глобальної мети. Характерними рисами інтерналів є: емоційна стійкість, моральні норми, довіра, фантазія, сердечність, витонченість, комунікабельність і велика воля, домінантність, толерантність, розумова підготовка, відповідальність, самоконтроль, досягнення цілей за згодою.

Екстерналії характеризуються такими якостями, як агресивність, цинізм, підозрілість, авторитаризм, відсутність принципу, тривожність, депресія, конформізм та схильність до обману [14].

Рівень суб'єктивного контролю вже не є постійною рисою особистості. Він може бути збільшений впливом психологічних впливів. Психіатри вважають, що профілактичні програми ефективні проти зовнішнього впливу, коли вони спрямовані на розвиток та вдосконалення характеристик, які є у людей з локусами внутрішнього контролю.

Поняття «готовність до ризику» було запроваджено європейськими вченими. У 1960-х роках існувала наукова галузь, яка вивчала передумови нещасних випадків. Вони вважали, що "готовність ризикувати" породжується

конкретною ситуацією, але базується на індивідуальних рисах особистості, таких як потреби, відповідність мотивів, домінування, екстравертність, жорсткість, легковажність, нечесність.

Німецький дослідник Шмідт виділив три елементи цієї готовності: 1. психічна підготовка до ризику, пов'язана з волею протистояти загрозі їх фізичній цілісності; 2. соціальна, пов'язана з готовністю діяти незвично, не звертаючи уваги на штампи чи схвалення інших, 3. фінансова, як готовність до наслідків із ризиком, який неможливо підрахувати, або необережність в управлінні коштами [25]. Готовність ризикувати було визначено Г. Айзенком, оскільки тенденція шукати сильних почуттів відрізняється від імпульсивності, більш тісно пов'язаної з темпераментом [25].

Можна також сказати, що готовність ризикувати відображає характер діяльності у військовій справі вона вища ніж у студентів, у групі вона сильніша, ніж коли ви працюєте насамоті. Поведінка людини в небезпечній ситуації залежить від того, наскільки адекватно ці умови відображаються в її свідомості і залежить від її індивідуальних якостей. Готовність ризикувати безпосередньо пов'язана з орієнтацією особистості на досягнення мети або зосередженням на уникненні невдач. Ці мотиви найбільше пов'язані з нещасними випадками.

На ризикову поведінку можуть впливати чотири групи факторів: характер завдання, ситуативні впливи, особистісні характеристики, вплив міжгрупових взаємодій. У психології про ризик говорять відповідно до ситуації. Психологічний фактор ризику став загрозою, при якій людина не може контролювати наслідки вибору.

Перовський В. А. вказує на готовність ризикувати, кажучи, що динамічне формування визначається не раціональністю чи ірраціональністю, а предметною діяльністю [16]. Механізми ситуації ризику різняться - від реактивної поведінки до свідомих і цінних установок.

Модель ситуації ризику Лефевра В. полягає в наступному: Людина ризикує внаслідок обставин, але обирає дію. Небезпека - це конкретна невизначеність. Можна стверджувати, що якщо вибір залежить від предмета, ситуація небезпеки стає ситуацією ризику. Психологічний ризик завжди контролюється ціною рішення, прийнятого в ситуації небезпеки, як очікувана сума збитків в результаті дії [31]. Ця модель дозволяє теоретично передбачити ймовірність того, що, ймовірно, буде вирішено.

Теорія функціональних систем згідно з концепцією Анохіна П. К. [8] описує структуру поведінки. Він виділяє два типи функціональних систем. У першому типі він каже, що підтримка гомеостазу пов'язана з внутрішніми ресурсами організму. У другому гомеостаз виникає в результаті поведінкових змін. Поведінка людини характеризується рішучістю та активною роллю суб'єкта. На вибір поведінки в ситуації впливають спогади про негативні чи позитивні емоції. У небезпечній ситуації людина робить власний вибір, і це робиться лише тоді, коли є така характерна риса, як воля.

Усвідомлення ризику, а також ставлення до ризикованої поведінки є важливою складовою структури людини. Ці ідеї знайшли своє відображення у чіткому баченні теми ситуації, що дозволяє їй адаптуватися та визначити свою позицію. Сприйняття ризику регулюється складними процесами психологічного, антропологічного та соціально-психологічного характеру. У прикладній роботі Бовиній І. Б., Кленової М. А. відзначили зв'язок між сприйняттям ризику та ризикованими поведінковими практиками.

Ряд досліджень показав, що люди не хочуть ризикувати, якщо потенційні збитки великі, і йдуть на ризик, якщо можливий прибуток великий. Або, згідно Ренну О. [18], величина ризику залежить від «суб'єктивної оцінки ймовірності настання події». Більш конкретне дослідження сприйняття ймовірності в процесі прийняття рішень, коли висновки робляться на основі ймовірнісної інформації встановлено, що сприйняття ризику залежить від людських забобонів або нахилів. Визначаючи, що люди відчувають, коли

вони йдуть на ризик, вони відзначають в основному такі стани, як «страх», найчастіше згадується «адреналін», «збудження». В уявленнях про мотивацію ризику в суспільстві серед інших переважають мотиви «життя», «любові», «безвиході».

Сприйняття ризику різниться залежно від соціального та культурного контексту. На сприйняття людиною ризику впливають не тільки психологічні особливості людини, але й стабільність ситуації ризику, відсутність чи відсутність будь-якого зовнішнього тиску та соціальний статус людини. Люди реагують на ризикові ситуації на основі розуміння ризику, а не об'єктивного рівня ризику або наукової оцінки ризику.

Альгін А. П. вважає, якщо система планування орієнтована на цифри і базується на управлінні, то дуже мало людей, які наважуються ризикувати за таких обставин. Навіть якщо є більш ризиковані, перспективні заходи та рішення, розумніше піти. Якщо організація вважає норму ризику, працівники приймати сміливі активні рішення порівняно з командою, де ризик вважається «соціальним злом». [5] При індивідуальному прийнятті ризику величина наслідків важливіша за його ймовірність настання.

Суспільне сприйняття ризику значною мірою залежить від його «семантичного образу» [25], оскільки повсякденне розуміння ризику має різне значення залежно від контексту. У спеціальних словниках психологи трактують ризик як вчинок, спрямований на привабливу мету, досягнення якої пов'язане з відомими або невідомими небезпеками.

Дослідники виділяють «чотири основні семантичні образи ризику в суспільному сприйнятті» [25]:

1. Неминуча небезпека

Ризик розглядається як випадкова загроза, яка може спричинити непередбачену катастрофу, і немає часу для вирішення цієї небезпеки. Ця картина пов'язана зі штучними джерелами ризику, що мають великий

катастрофічний потенціал. Це випадковість, яка викликає страх і бажання його уникнути. Сюди не входять стихійні лиха - вони сприймаються як «регулярні події» і тому є передбачуваними, на відміну від ризиків основних технологій. Цей метод ризику включає, наприклад, атомні електростанції.

2. Повільні вбивці

Небезпека розглядається як невидима загроза здоров'ю чи добробуту. Зазвичай ефекти з часом зникають і зачіпають лише декілька людей одночасно. Вони вчаться у інших, а не зазнають цих ризиків на власному досвіді. Ключовим для цих ризиків є те, що установам, які надають інформацію та менеджерам ризиків, потрібен рівень довіри. Якщо довіра втрачена, громадськість вимагає негайних дій і звинувачує ці установи.

3. Співвідношення «витрати-вигоди»

Ризик враховується на основі звіту про прибутки та збитки. Цей образ використовується людьми лише при сприйнятті грошових прибутків і збитків. Наприклад, ставки та азартні ігри, які вимагають складного розподілу всіх обґрунтувань. Зазвичай люди можуть зробити такий розподіл усіх думок, але лише в контексті азартних ігор та страхування.

4. Любителі гострих відчуттів

Також бажання людей ризикувати, бути збудженим. Ці ризики включають усі види дозвілля, які вимагають навичок подолання негараздів. Такі ризики завжди добровільні і включають особистий контроль над рівнем ризику.

Оцінюючи ситуацію з ризиком, ми повинні робити висновки на основі власного досвіду. У ризикованій ситуації наша пам'ять відновлює зображення нещодавно виявлених або найпопулярніших, і на основі цього ми вирішуємо, як діяти. Доступність спогадів, як правило, має вирішальне значення при оцінці ризику та створює низку забобонів у розумі.

Ця характеристика людського судження, заснованого на спогадах, заснованих на минулому досвіді в психології, називається евристичною. Розкрито наступну евристичну функцію, яка полегшує запам'ятовування та запам'ятовування неможливих, але незвичних та яскравих подій, і це збільшує їх ризик. Очевидно, що люди не усвідомлюють, скільки сюрпризів чекає в майбутньому. Незалежно від спостережень, завжди існує тенденція оцінювати невизначеність ситуації [25].

Існує також таке явище, як інтуїція, яка є одним із способів спілкування з невизначеною ситуацією. Невизначеність, в якій проявляється інтуїція, може виражатися як у невизначеності результату інформації чи ситуації, так і в невпевненості у бажаннях людини» [25]. Визначають інтуїцію як форму стисненого досвіду, яку людина може використовувати для прийняття рішення [25]. Клекстон Г. вважає інтуїцію ненавмисним та несвідомим використанням досвіду для виконання будь-якої складної діяльності [25]. Зі свого боку, Бейлор Е. вважає, що інтуїтивні дії не є автоматизованими та швидкими через досвід, хоча досвід сприяє формуванню інтуїції як знання [25].

Інтуїтивне розуміння ризику є багатовимірним і не може бути зведене до добутку ймовірностей та наслідків. Однак інтуїція може привести людину до неправильного шляху при прийнятті рішень. Можна пояснити, чому такий чи інший вибір був зроблений лише пост-пост, коли був відомий результат [25].

1.3 Компетентність у сфері ризику

В даний час уявлень про компетенцію багато, але загальне визначення включає наявність досвіду та знань у певній галузі для здійснення успішної діяльності.

Розглянемо глибше складові компетентності:

1. Насамперед, це особистість людини, яка має всебічні знання у цій галузі. Через це його думки вагомі та авторитетні;
2. Це також здатність фахівця виконати фундаментальну та реальну дію. Таким чином, характерна кваліфікація людини на момент реалізації дає можливість перетворити джерело на продукт;
3. Потенційна готовність виконувати завдання, підходячи до них із знанням справи. Отже, треба мати усі необхідні знання та вміння. Крім того, необхідно розуміти суть розглянутої проблеми. Для підтримання рівня кваліфікації необхідно постійно оновлювати знання та мати нову інформацію, яка застосовуватиметься у всіх можливих умовах;
4. Володіння певним досвідом та знаннями, які дозволять вам приймати правильні рішення.

Професійну компетентність можна визначити як володіння набором професійних навичок, позитивне ставлення до роботи, які необхідні для ефектної діяльності. Компетентність включає не тільки здатність виконувати роботу, але й здатність використовувати та передавати знання та досвід.

Е. А. Корсунський [17] зібрав різну інформацію і сформулював якості, якими повинен володіти професійний психолог:

1. Психолог повинен мати високі загальні розумові здібності, він повинен бути проникливим, обережним, мислячим, аналітиком, експериментатором.
- 1 Психолог комунікабельний, насолоджується людьми, користується соціальним визнанням схваленням, щедрий на людей, легко формує ак-

- тивні групи, добре запам'ятовує імена людей, добрий, тактовний, дипломатичний.
2. Він насолоджується спільною діяльністю, підпорядкованими груповими інтересами, сумлінним, сумлінним і відповідальним, сильним, енергійний, здатний керувати, сміливий, швидко вирішує практичні завдання.
 3. Емоційностійкий психолог, пацієнт, спокійний, обізнаний, дійсно розглядає ситуацію, витримує стрес [17].

Ще одна важлива особиста та професійна якість психолога - підвищення його відповідальності за результати його слів, вчинків, дій, діяльності, психодіагностики, психорецепції та консультування. Він повинен нести відповідальність за якість своєї підготовки, повинен використовувати наявні в його розпорядженні теоретичні знання для вирішення проблем практичного характеру і всіляко покладатися на них. Психолог повинен бути професійно кваліфікованим, вміти розрізняти псевдонаукові підходи до науки і в той же час мати можливість бачити щось надзвичайно нове, руйнує звичні стереотипи [19].

До особистості психолога та його професійної компетентності пред'являються високі вимоги, що цілком виправдано. Психолог стає компетентним у процесі виховання та формування професійно важливих якостей та у дотриманні морально-етичних норм поведінки на роботі для клієнтів, розроблених психологічною практикою. Більшість досліджень ризиків у психологічній діяльності пов'язані з вивченням цього явища на ранній стадії, а також з динамікою змін якостей особистості в процесі діяльності. Через відсутність чіткої перевірки результатів у діяльності психолога враховуйте суб'єктивну оцінку ризику суб'єктів ситуації безпосередньо у взаємодії. Цю оцінку можна пояснити скоріше як відповідь на пристосування до навколишнього середовища.

Професія психолога вимагає абсолютної обізнаності та вищеситуативної діяльності, що дозволяє професіоналу чітко розділяти ризики на уявні та

реальні. Психолог повинен вміти визначати область та межі існуючого ризику, щоб сформулювати оптимальну стратегію дій. Він повинен вміти об'єктивно та всебічно аналізувати фактичну ситуацію та фактори, цілі та завдання роботи та життя клієнта та його персоналу. Ефективно проводити соціально-психологічну роботу відповідно до наукових рекомендацій, законів та інтересів людини, групи, суспільства. Лише коли професійний психолог вводить усі ці навички та вміння, ми можемо сказати, що фахівець має «навичку ризику» - цей термін використовується вперше.

Компетентність комбінації поєднує в собі професійні знання, вміння та навички, необхідні для продуктивної діяльності професійного психолога чи будь-якого спеціаліста, широкий арсенал дій для виконання професійних функцій, толерантність до невизначеності, почуття толерантності, почуття самосвідомості та почуття актуальності.

В даний час існує три основні сфери оцінки психологічного ризику. Перший визначає ризик як ситуативну характеристику дій суб'єкта, яка вказує діючому суб'єкту на невизначеність їх результатів та можливість негативних наслідків у разі невдачі, яку він розглядає в рамках концепції суперситуації діяльності та досягнень - теорія мотивації [22]. Другий напрямок розглядає ризик з точки зору теорії рішень як ситуацію вибору між альтернативними чи можливими варіантами дій. Ця позиція стосується вимірювання ймовірності помилки або помилки у виборі в ситуації, коли існує кілька варіантів. Нарешті, третій досліджує взаємозв'язок індивідуальної та групової поведінки в ситуаціях ризику та являє собою соціально-психологічний аспект ризику.

Загальною рисою вищезазначених концепцій є те, що існує концепція щодо того, що ситуація ризику є ситуацією оцінки. У зв'язку з цим ми можемо зробити висновок, що ризикова ситуація виникає лише в тому випадку, якщо суб'єкт господарювання працює в такій ситуації. Ризикові ситуації можуть бути небезпечними, але небезпечні ситуації не завжди

є ризикованими. Насправді будь-яка ситуація нейтральна, і лише з цього питання вона набуває статусу ризикованої та небезпечної. Ситуація може бути різною для різних суб'єктів господарювання, що працюють за однакових умов - безризикових для одного та безризикових для інших.

Отже, поняття ризику нерозривно пов'язане із сприйняттям ситуації суб'єктом. Слід зробити висновок, що характеристика дії як неможливого оцінювача ризику. Оцінюється можливість дії, можливість досягнення результату, відповідного меті. Можна сказати, що ризик є прогностичним, попередньою оцінкою, що формується на етапі організації або планування діяльності [13].

Невизначеність є, крім передбачувальної оцінки, необхідною умовою ситуації ризику. Якщо розглядати ризик з психологічної точки зору, то основні джерела невизначеності - у гравця. Він визначає рівень небезпеки, «розглядає» умови, в яких буде здійснюватися дія, фактори, що впливають на дію та її майбутній результат. Ризик виражається прогностичною оцінкою ймовірності несприятливого результату ситуації. Ризик як категорія оцінки нерозривно пов'язаний з оцінкою самої людини [16].

Невизначеність, як правило, стосується неповноти або неточності інформації, включаючи пов'язані з цим витрати та результати. А невизначеність ситуації зводиться до того, що вам доводиться вибирати з альтернатив, які у чоловіка зараз є. У цьому контексті важливо визначити внутрішні джерела невизначеності, до яких належать: когнітивний компонент, досвід людини, мотиваційний компонент, операційний компонент діяльності такі як план, стратегія та тактика. Виявлення внутрішніх джерел невизначеності дозволяє зрозуміти, як суб'єкт має уявлення про ситуацію, про майбутній результат дії, яка заважає йому діяти бездоганно та досягти бажаного результату, що створює ризиковану ситуацію.

Невизначеність результату – це ситуативна риса, формою якої є ризик. У той же час не можна сказати, що цей результат повинен бути обов'язково негативним. Іншими словами, ризик розглядається як єдине ціле - з його позитивною та негативною силою. На мій погляд, термін невизначеність був найкраще розкритий Черновим В. А. З його точки зору, невизначеність - це неповне або неточне уявлення про значення різних параметрів у майбутньому, спричинене різними причинами, особливо неповною або недостовірною інформацією про умови рішення, включаючи витрати та пов'язані з ним результати [16].

На відміну від невизначеності загалом, ризик є вимірюваною величиною, його кількісною мірою є ймовірність несприятливого результату. У вузькому розумінні ризик означає вимірювану ймовірність.

Поняття розмірна невизначеність було запропоновано американським економістом Найт Ф. Х. [11] як синонім поняття ризик. Він запропонував використовувати слово невизначеність у випадках, коли результат не був визначений, розподіл ймовірностей залишався невідомим, тобто, виникла незмірна невизначеність [15]. На думку деяких дослідників, усі джерела невизначеності є суб'єктивними і визначаються людськими можливостями та обмеженнями враховувати різні фактори, що впливають на дію та її майбутній результат. Хоча джерела невизначеності не можна ігнорувати, ризик та невизначеність необхідно розділяти. Якщо термін ризик використовується для опису відсутності впевненості у визначенні невизначеності, то невизначеність - це відсутність визначеності щодо очікуваних небезпек, які сприймаються на раціональному рівні [15].

При роботі з проблемою ризику використовуються такі поняття, як предмет ризику, фактор ризику та групи ризику. Об'єкт ризику - об'єкт або явище, яке насправді існує і має реальну або потенційну небезпеку для людини і природи [25].

Фактор ризику - поняття, що означає такі обставини, які самі по собі не є прямими джерелами небажаних результатів, але збільшують ймовірність їх виникнення і сприяють їх виникненню. Фактори ризику можуть бути зовнішніми або внутрішніми. Зовнішні – це різні природні і техногенні чинники такі як виверження вулканів, тайфуни, проблеми з технікою. Внутрішніми факторами ризику можуть бути психофізіологічні особливості людини, які тягнуть до якого-небудь несприятливого результату, або слабка підготовка людини до здійснення будь-якої діяльності, антисоціальна орієнтація людини.

На відміну від явно шкідливого впливу, фактори ризику - це умови, при яких небезпечна діяльність можлива і не передбачає неминучості. Залежно від ступеня ймовірності фактори ризику бувають високими, помірними та низькими. Контингент людей, які зазнають дії певного фактора ризику, називається групою ризику щодо цього фактора.

Індивідуальні особливості людини також можуть бути факторами, що порушують психологічну безпеку людини. Отже, індивідуально-особистісні риси можуть бути внутрішніми загрозами для психологічної безпеки людини.

Окрім факторів ризику, що сприяють порушенню психологічної безпеки, людина має певні ресурси, опору. Термін ресурс у найзагальнішому розумінні визначає можливість, до якої людина завжди може звернутися в екстремальних ситуаціях. Людина використовує свої внутрішні ресурси для подолання руйнівних наслідків складної ситуації та підтримання гомеостазу.

Окрім індивідуальних особливостей, існують певні загальні характеристики та моделі функціонування психіки. Наприклад, у кризовій ситуації, коли в суспільстві відбуваються глобальні зміни, населення збільшує сугестивність. У зв'язку з цим зростає чутливість до інформаційних та психологічних впливів. Він також розвивається в умовах присутності людини на масових зборах зборах, демонстраціях. Існує тип психічної інфекції у

людини з певним психоемоційним станом, який, наприклад, досить виражений під час різних веселих заходів.

Знання індивідуально-психологічних особливостей та загальних характеристик та способів функціонування психіки стає для людини в наш час обов'язковою та необхідною умовою безпеки, елементом її загальної культури.

Самооцінка ризикованої поведінки – це оцінка своїх здібностей. Вернерід К. Е. зазначає, що вивчення відносин до ризику не може обмежуватися об'єктивно визначеними характеристиками ризику ситуації ймовірність успіху чи втрати, але повинно враховувати менш ризикованими для себе, ніж зовнішній спостерігач чи дослідник [25].

Спогади про неприємні події, що трапляються у зв'язку з цією асоціацією, навіть позбавлені логіки, посилюють негативне сприйняття ризикованих предметів, оскільки вони викликають страх.

Ряд зарубіжних досліджень показав роль упереджень оптимістичних чи песимістичних у сприйнятті ризику. Оптимісти вважають, що вони контролюють небезпечну ситуацію, тому зона їх ризику вища. У песимістів все навпаки.

Поточність стану. Стан людини в цей час суттєво впливає на оцінку ступеня ризику, оскільки це може призвести до звуження свідомості в результаті сильних і глибоких емоцій. Ейфорія, включаючи отруєння алкоголем, зменшує оцінку ризику. Депресія та втома, навпаки, збільшують оцінку ступеня ризику. Тому сьогоднішня реакція на певну ситуацію не обов'язково збігатиметься із вчорашньою реакцією.

Безпека та впевненість. Заниження ступеня небезпеки та ризику може відбуватися через властиву людям безпеку та впевненість у собі, що іноді призводить до злочинної недбалості при виконанні службових обов'язків. Безпека як необдуманість - це легковажність. Безтурботна людина ні про що

не дбала, покладаючись на «Можливо, так». Довіра і, перш за все, впевненість у собі можуть призвести до усвідомленого нехтування небезпекою, при повному нехтуванні ризиком. Надмірна впевненість у собі сприяє низькій самооцінці та призводить до обману. У цьому випадку недосягнення мети є повною несподіванкою для людини і може призвести до її розчарування. Нарешті, несподівана невдача має більший вплив на психіку людини, ніж очікувалося з тією чи іншою ймовірністю [25].

Адекватна або неадекватна самооцінка рівня компетентності. Важливо правильно оцінити не тільки небезпеку ситуації, але і здатність впоратися з нею. Особи з відповідною самооцінкою розробляють поведінкові стратегії та заходи, що відповідають цілям діяльності. Якщо цим людям загрожує небезпека, це часто виправдано. Люди з низькою самооцінкою демонструють невпевненість у собі, активізуються захисні механізми, очевидно, перевага таких стратегій, як «гарантований успіх». Ці люди воліють не ризикувати. Вони ставлять цілі, які перевищують їхні фактичні можливості і демонструють низький рівень бажання їх досягти. Такі люди схильні до невиправданих ризиків. Відомо, що люди з високою самооцінкою схильні недооцінювати та недооцінювати ймовірність негативних наслідків [25].

Рішучість – риса особистості, яка визначається як добровільна якість, що виявляється в роздумах над ситуацією. Абсолютна перевага рішучості чи розсудливості однаково погана. Критичні зауваження щодо рішень зазвичай їх дратують. Тому рішучі люди більше схильні до нерозумних, ніж нерішучих ризиків [25].

Фаталізм є каталізатором рішучості. Фаталізм трактується як віра в неминучість долі, що все у світі визначено таємничою силою, і людина не в змозі щось змінити [25].

Статеві і гендерні особливості. За багатьма даними, жінки оцінюють наявність ризику в різних ситуаціях більше, ніж чоловіки. Раніше було

відомо, що тестостерон підвищує конкурентоспроможний і домінуючий дух людини, зменшує страхи пов'язаний з апетитом доризуку. Дослідження з цього питання, проведені в Чиказькому університеті, показали, що рівень тестостерону у людей відіграє важливу роль у визначенні соціальних моделей поведінки в ситуаціях, що включають фінансовий ризик, а отже, впливають на вибір професії. Що стосується російських жінок, вони також помічають позитивні сторони ризикової ситуації, пов'язуючи це з відмовою від повсякденного режиму [25].

Об'єктивна оцінка власних ресурсів є основою для правильного розуміння ситуації та вміння вибрати оптимальну поведінку в ситуації.

Глибокий теоретичний аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури дозволяє зробити наступні висновки:

Аналіз проблем розуміння природи явища ризику дозволяє припустити, що поняття ризик є багатовимірним і багатогранним. Поняття ризик існує давно і є міждисциплінарним поняттям. Дослідження цього явища ведуться в різних наукових галузях, але до кінця не досліджені.

Поки що не існує єдиної і чіткої концепції явища ризику та ризикованої поведінки. Об'єктивне вивчення аспектів ризику неможливе без вивчення суб'єктивних складових цього явища.

Сама професія психолога не вивчалася з точки зору ризиків. Вивчення суб'єктивного ставлення до ризику в даній професії є невід'ємною частиною дослідження явища ризику загалом.

Вивчення літературних джерел щодо компетентності в галузі ризику як основи професійної компетентності в різних професіях та професії психолога дозволило сформулювати визначення компетентності ризику для фахівців у галузі психології.

Вивчення суб'єктивного образу ризику підтверджує необхідність феноменологічного дослідження ризику як психологічного явища.

1.4 Загальні принципи феноменологічного методу

Уявіть собі феноменологічний метод як якісну методологію дослідження. На думку вчених, феноменологічний метод розглядається більше як напрямок, визначений підхід до вивчення людської свідомості.

Творцем методу був німецький вчений Е. Гуссерль. Після появи перших робіт вченого цей метод став популярним у психології та психіатрії. З 70-х років почали з'являтися роботи з проблеми використання феноменологічного методу в психології для дослідницьких цілей.

Феноменологічний метод – якісна стратегія збору та аналізу даних про феноменологічний склад досвіду та значення, яке має конкретний об'єкт, ситуацію, подію чи аспект його життя для людини. Метод не включає створення теорій та гіпотез щодо статистичної значущості цих результатів – це індуктивне дослідження. Стратегія розуміння системи людської свідомості. Саме свідомість відчуває об'єктивний світ за допомогою безпосереднього інтуїтивного досвіду.

Основною феноменологічного методу є думка про те, що всі індивідуальні переживання є істинними і що достовірну інформацію про нього можна отримати лише шляхом вивчення взаємозв'язку між людським досвідом та значенням невіддільності від світу. На думку Гуссерля Е., феноменологія виникла як форма дослідження - взаємозв'язок між знаком, референтними предметами, значенням і структурою особистих переживань, а також спосіб сприйняття речей і робота свідомості, що забезпечує зв'язок, значення і збереження нашого досвіду.

До особливостей феноменологічних досліджень у психології належать:

- 1) Описовий характер;
- 2) Орієнтація на переживання як предмет дослідження;
- 3) Використання рефлексивних даних;

- 4) Відмова від будь-яких теоретичних припущень і висновків;
- 5) Використання повсякденної мови опису.

Мета феноменологічних досліджень - виявити структуру значення та досвіду в будь-якому аспекті життя, який є важливим для людини. Єдиним об'єктом аналізу є свідомість як безперервний потік переживань. Феномени – це елементи потоку переживань, які розбиваються на шари: психічні переживання суб'єкта, словесно-мовна оболонка, когнітивні переживання, значення та значення виразу. Процес відбору явищ у потоці свідомості називається – феноменологічна редукція.

У феноменологічних дослідженнях збір даних здійснюється у формі усних та письмових інтерв'ю, тематичних звітів, інтроспективних звітів, роздумів на певні теми та рефлексів дослідника в процесі самозвітності, через усі тексти та документи, що містять описи людського життя.

Аналіз даних проводиться поступово, коли в інтерв'ю відбирають письмову інформацію, спостереження, тексти, семантичні одиниці, які потім об'єднують у «кластери значень» та опис досвіду суб'єкта, який можна узагальнити на цій основі.

Феноменологічний підхід застосовується при вивченні конкретного випадку, наприклад, глибоке і детальне вивчення будь-якого психічного явища. Дослідник зосереджується на отриманні чітких, точних та систематизованих описів тих чи інших аспектів людського досвіду, на розкритті структури досвіду та значення, що для людини має певний об'єкт, ситуацію, подію чи певний аспект її життя.

Феноменологічні дослідження покликані відобразити різноманітність та унікальність внутрішньогосвіту людини, реалізувати уявлення про властивості психічних явищ, які втрачаються при формалізованій роботі статистики.

Метод дослідження полягає у розгляді об'єкта з точки зору різних наук або з іншої точки зору. Цей тип досліджень дозволяє встановити зв'язок між психологічним, фізіологічним та соціальним розвитком людини, а також взаємозв'язки між подіями на різних планах.

В роботі використовується феноменологічний підхід, щоб пов'язати об'єктивно існуючу подію ризику з об'єктивно існуючим психічним розвитком особисто стістудента.

РОЗДІЛ 2 ПРОЦЕДУРА ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1 Характеристика вибірки

У дослідженні взяли участь студенти-психологи Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ» в кількості 96 осіб у віці від 23 до 33 років, з них 36 чоловіків і 60 жінок.

2.2 Характеристика методів дослідження

Дослідження проходило в кілька етапів:

Перший етап:

Діагностика суб'єктивної картини ризику випробовуваних за допомогою опитувальника «Методика семантичного диференціала» і письмового опитування.

Семантичний диференціальний метод належить до методів психолінгвістики та експериментальної психосоматики. Він служить для побудови суб'єктивних семантичних просторів і стосується методів масштабування. Вони використовуються в психології для отримання кількісних показників для оцінки відносин до конкретних об'єктів. Як об'єкт можуть виступати як фізичні, так і соціальні процеси. У психолінгвістиці слова можуть виступати об'єктами вивчення. Семантичний диференціал у психолінгвістиці - це метод кількісного і в той же час якісного індексування значення слів за допомогою біполярних шкал, кожна з яких має градацію з парою антонімічних прикметників.

В дослідженні семантичний диференціальний метод був використаний для отримання кількісних показників сприйняття учасниками ризику. Процедура діагностики семантичних полів за допомогою «семантичного диференціального методу» полягає в оцінці предметів на прикметники, що є антонімами, наприклад «добре - погано», «глибоко - маленьке». За основу

було прийнято перелік концепцій, розроблених Соломіном І. Л., який був модифікований та розширений відповідно до завдань дослідження.

Всього під час семантичного диференціального тесту було 36 відповідей. Обробка результатів проводилася двома способами:

1) за допомогою кластерного аналізу окремих протоколів;

2) факторний аналіз результатів суб'єктивної оцінки «ризик» об'єкта в підгрупах суб'єктів. Для кластеризації багатьох подібних об'єктів у групи - кластери призначений кластерний аналіз.

Другий етап:

Опитувальник «Дослідження схильності до ризику» Шмельова А. Г.

Шмельов А. Г. - російський психолог, фахівець в області експериментальної психосемантики, психодіагностики і психометрії, що дозволило нам прийняти цю методику як стандартизовану, надійну і валідну. Ця методика дозволяє досліджувати таку рису, як схильність до ризику, важлива в тому випадку, коли необхідно зробити психологічний прогноз процесу прийняття рішення в ситуації невизначеності. Аналізуючи результати, слід орієнтуватися на показники, які варіюються за шкалою від 0 до 40. Точно так же в цій анкеті є додаткова шкала - «Щирість», яка допомагає враховувати елемент чесності при відповідях на питання. Чим більше значення показника, тим вище апетит до ризику.

Методика «Самооцінка схильності до екстремально-ризикованої поведінки» Цукерман М.

Пов'язана зі схильністю до емоційного ризику та асоціальною поведінкою, що відображає схильність до активного фізичного ризику. Анкета містить 40 тверджень про різні поведінкові орієнтації та 4 шкали. На кожній шкалі бали варіюються від 0 до 10. Рівні тяжкості досліджуваних шкал: 3,1 бала - низький; 3,2-6,2 - середнє; 6,3 бала і більше - високий.

Вага «Шукати гострі відчуття» [ПООР]. Більш високі значення в цій шкалі дозволяють ідентифікувати людей, схильних до надзвичайних ситуацій.

Шкала «Нетерпимості однорідності» [ПЗ]. Однорідність, що виражається в одноманітній роботі, повторюваних діях, регулярно з часом. Низький бал за шкалою але свідчить про тенденцію до рівномірної рутинної роботи. Високий - вказує на людей з гіпертимікою, любов'ю до різноманітності, новими діями.

Шкала «Пошук нових вражень» [PNV]. Низькі значення шкали свідчать про твердість випробуваного, його прихильність до традиційних поглядів і правил. Ці люди, незалежно від їх віку, консервативні, не люблять інновацій та змін. Високі результати, навпаки, показують, що людина постійно шукає нових вражень.

Шкала «Неадаптивне бажання складності» [NST]. Високі бали за цією шкалою фіксують люди, які намагаються знайти та подолати труднощі. Потенційних ініціаторів конфліктів часто відкидають у різних групах, їх можна назвати - «шукачами правди».

Методика - опитувальник А. М. Шуберт «Готовність доризику».

Діагностує рівень особистої готовності доризику [«РСК» Шуберт А. М.] і дозволяє оцінити ступінь готовності до ризикованих дій. У цьому випадку під «ризиком» розуміють випадкову дію в надії на щасливий результат або як можливу небезпеку, як дію, що здійснюється в умовах невизначеності. Загалом анкета складається з 25 питань. Випробовуваних просять оцінити свою згоду із питанням за шкалою від -2 до 2. Загальний бал тесту наводиться на безперервній шкалі як відхилення від середнього значення. Позитивні відповіді вказують на схильність до ризику. Значення тесту: від -50 до +50 балів. Показники готовності до ризику: низький,

середній, високий. Анкета дає можливість оцінити ступінь їхньої готовності до дії - самооцінки.

Мельбурнський опитувальник прийняття рішень [МОПР] російськомовна адаптація Корнілової Т. В.

В остаточній версії Мельбурнський російськомовний опитувальник для прийняття рішень складається з 22 варіанта, які оцінюються за 3-бальною шкалою. МОРР – це особиста анкета, призначена для діагностики індивідуальних стилів прийняття рішень в умовах невизначеності.

З опитування можна отримати чотири значення шкали. Ваги не перетинаються в точках, що входять до їх складу, і всі точки інтерпретуються як прямі значення. Інструкції в анкеті суворі. Обробка даних проводилася за допомогою ключа анкети.

Сфера пильності дозволяє нам врахувати риси особистості особи, що приймає рішення. Це пов'язано з когнітивними потребами та толерантністю до невизначеності. Уточнюйте мету та завдання рішення, беручи до уваги варіанти, пов'язані з пошуком інформації, та вбирайте «без втрат» - оцініть, перш ніж робити вибір. Максимальний бал за шкалою «Пильність» - 18 балів. Пильність у відповідності до моделі - це єдина адаптація, яка дозволяє прийняти оптимальне рішення.

Шкала уникнення дозволяє побачити, наскільки людина уникає самостійних рішень, перекладаючи відповідальність на інших. Максимальна кількість балів за шкалою «Уникнення» становить 18 балів. Виходячи з цього, середнє значення 9-бальної шкали, відповідно, наведені нижче значення вказуватимуть на те, що людина дуже часто уникає брати відповідальність та приймати рішення самостійно.

Масштаб Прокрастинації [відкладання рішення] - тенденція індивіда відкладати важливі та невідкладні справи безперервно на невизначений час. Ця риса особистості веде до життєвих проблем та хворобливих психологіч-

них наслідків. Максимальна кількість балів за шкалою «Прокрастинація» - 15 балів. У цьому випадку, чим менша кількість балів, тим менше людей схильні прокрастинації.

Масштаби надмірної пильності є невиправданим «перекиданням» між різними альтернативами, спостерігається тенденція до прийняття імпульсивних рішень, що обіцяє порятунок від ситуації, в крайніх формах – «паніка» при виборі між альтернативами. Максимальна кількість балів за шкалою «нагляд» - 15 балів. Подібно до попередньої шкали, ми приймаємо середнє значення 8 балів. Значення менше 8 балів означає низьку «обережність», якщо вище - високу.

Опитування студентів про подання ризиків в професії психолога.

Цей метод відноситься до якісних методів дослідження, які не базуються на статистичних процедурах і нестандартизовані. У цьому випадку студенти мали письмово відповідати на письмові запитання. Це можливість неформальним способом, абсолютно безкоштовно, висловитись про своє особисте сприйняття в професії психолога. Про відчутні ризики в професії психолога при виборі факультету та розповісти, що змінилося у сприйнятті себе, ризику та професії за допомогою низки тестів та результатів.

Інтерпретація на основі результатів опитування корелювала з результатами попередніх тестів, щоб отримати повну картину кожного учасника.

Третій етап:

Аналіз отриманих результатів проводився за допомогою методів математичної статистики.

Четвертий етап:

Опис суб'єктивної картини ризику у студентів з високою схильністю до ризику і низькою схильністю до ризику.

РОЗДІЛ 3 РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

3.1 Загальний опис результатів дослідження

Проводячи дослідження, працюючи та оцінюючи результати, ми спирались на широкий спектр загальних, структурованих, незалежних, незалежних методів та принципів.

Результати кластерного аналізу відповідають різним об'єктам і кластерам. При дослідженні важливі одиничні зв'язки, тісно пов'язані з подібністю ідей у пам'яті суб'єкта. Важливим є розташування кластера, коли кількість невелика, вона дуже низька.

Загальний аналіз окремих кластерів виявив дуже різноманітні семантичні зв'язки між об'єктами. Детальний аналіз протоколів дозволив нам виділити кілька підгруп, де існувала певна тенденція до поєднання поняття «ризик» з іншими суб'єктами. Так, у протоколі 1 предмет «ризик» семантично близький до предметів, що символізують такі види діяльності, як «моя професія», «університет», «моя освіта», «моя кар'єра», «моя робота», «психологія», «виконання завдань», «цікава професія». Приклад який показує, що об'єкт «ризик» максимально наближений до об'єкта «моя професія» і є частиною гілки кластера з «відповідальним» виконанням об'єкта, цей кластер об'єднується в одну галузь із предметами «моє хобі» та «моє минуле». Ми бачимо, як ця гілка кластера пов'язана з кластером, в якому об'єкт «мій вільний час» знаходиться якомога ближче до якого гілка об'єкта «сексуальність» пов'язана з кластером двох об'єктів «щастя» та «впізнавання інших». Близькість, загальні скупчення вказують на те, що є схожість на суб'єктивний образ.

У 2-му протоколі, що символізує лінь, цінності, розпусту об'єкт «ризик» утворює тісні смислові зв'язки з поняттями «воля», «Я», «особиста незалежність», «відповідальність», «спілкування з людьми», «вигода», «сексуальність», «матеріальний добробут», «визнання інших». Яскравим

прикладом є кластер на якому об'єкт «ризик» спочатку розташований далі вище і утворює кластер об'єктів «виконання обов'язків», «творчість», «Мої друзі» та «сексуальність» що, у свою чергу, пов'язане гілкою з кластером, що об'єднує об'єкти «відповідальності». Далі йде зв'язок з кластером «волі» та «особиста незалежність». Можна сказати, що ці об'єкти подібні в семантичному полі свідомості формуючи її семантичну картину ризику. Однак віддаленість від верхівки свідчить про те, що ці зв'язки чітко не зрозумілі.

Протокол 3 у цьому випадку виявляє зв'язок об'єкта «ризик» з такими поняттями, як «моє минуле», «моє майбутнє», «моє сьогодення».

Також об'єкт «ризик» знаходиться у верхній частині, це показує, що він чітко представлений у свідомості. Об'єкт «ризик» пов'язаний з кластером, що включає «цікаву професію», «моє майбутнє» та «моє минуле». «Ризик» не утворює окремого кластера з цими поняттями, але вони дуже близькі, як кластер з об'єктом «Я», який пов'язаний окремим кластером «мого навчання та «моїх об'єктів». І далі ми можемо побачити, як цей кластер з'єднується з іншим кластером, який утворений об'єктами «психологія» і «моя професія».

У цьому семантичному просторі ми бачимо, що в перспективі пов'яже ризик із професією психолога як зараз, так і в майбутньому і є цікавим заняттям.

Далі у протоколі 4, в якому об'єкт «ризик» семантично близький до об'єктів, які в нашому випадку символізують людей чи групи, об'єкт «вчителі» та «однокурсники».

Далі ми бачимо, що «ризик» постійно пов'язаний з кластерами, які пов'язують об'єкти з «викладачами», «однокурсниками» та «впізнаванням інших». Об'єкт «психологія» знаходиться в безпосередній близькості. Ми також бачимо кластерне з'єднання, де розташовані об'єкти «мої друзі», «цікаві класи». У цьому випадку можна сказати, що в семантичному просторі є тісний зв'язок із психологією ризику, однокурсниками, вчителями, друзями.

У протоколі 5 є семантично близький об'єкт «ризик» з такими об'єктами, як «біда», «стрес», «невдача», «хвороба».

Об'єкт «ризик» пов'язаний з кластером, що складається з «стресових» та «важких» об'єктів, а потім групується разом із поняттям «невдача», на додаток до поняття «хвороба». З цих об'єктів «ризик», «стрес», «проблеми», «невдача» вказують на те, що вони тісно пов'язані між собою. Їх розташування нам показує, що це нереалізовано. Об'єкт «ризик», як і інші об'єкти «хвороби», сприймає «стрес». Ризик, хвороба та стрес представляють у своєму семантичному просторі суб'єктивне зображення ризику.

У протоколі 6 об'єкт «ризик» не створює прямих зв'язків з будь-яким об'єктом. Як видно з проекту «хвороба» і трохи вище «мій вільний час», що поняття «ризик» віддалено представляється у свідомості людини і наближається до ідеї хвороби.

3.2 Результати дослідження

У нашому дослідженні психосемантичний підхід дозволив нам спостерігати, що респондентів поняття «ризик» представлене у свідомості та пов'язане з різними зовнішніми об'єктами нашого життя. Негативні поняття «стрес», «розлад», «невдача», «хвороба» далеко не є предметом «ризиків» та пов'язаних з ними понять. Об'єкт «ризик» має явно негативне забарвлення лише у 7% випадків. Однак поняття «ризик» не має нічого спільного і не представлене у свідомості. Ці результати можуть бути використані для подальшого вивчення сприйняття ризику індивідуальним розумом.

Виходячи з результатів факторного аналізу загальної вибірки $n = 96$ [Табл. 3.1], жирним шрифтом позначені значущі факторні індекси [$> 0,70$].

Таблиця 3.1

Результати загального факторного аналізу групи

	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3	Фактор 4	Фактор 5
Смуток-радість	-0,92	0,11	0,05	-0,10	0,0
Глибоке-дрібне	0,08	0,37	-0,38	0,59	-0,33
Холодне-гаряче	-0,19	-0,63	0,29	0,02	0,03
Приємне- протилежне	0,91	-0,12	0,04	0,15	-0,04
Важке-легке	-0,43	0,01	-0,73	0,05	-0,27
Повільне-швидке	-0,21	-0,22	-0,17	0,02	-0,62
Гірке-солодке	-0,77	0,01	-0,17	-0,13	0,02
Сильне-слабке	0,03	0,37	0,01	0,64	0,47
Спокійне- бурхливий	0,12	-0,70	0,12	-0,03	-0,06
Гарне-погане	0,73	0,16	0,07	0,27	0,24
Маленьке-велике	-0,33	0,01	0,68	-0,44	-0,31

Закінчення табл. 3.1

Активне-пасивне	-0,18	-0,06	0,02	0,12	0,78
Брудне-чисте	-0,39	0,23	-0,09	-0,54	0,13
М'яке-тверде	0,15	-0,65	-0,11	0,18	-0,38
Бадьорий-мляве	0,31	0,41	-0,15	-0,23	0,54
Красиве- потворне	0,43	0,04	-0,06	0,62	0,05
Ніжне-суворе	0,27	-0,26	0,58	0,44	0,13
Гостре-тупе	-0,10	0,73	0,21	0,31	0,08
Факторнавага	0,21	0,14	0,10	0,12	0,12

З загального аналізу, наданого п'ятьма факторами, ми бачимо, що максимальне факторне навантаження отримується в 1 раз від 0,73 до 0,92. Цей фактор поєднує в собі такі якості, як «сумний», «неприємний», «гіркий», «поганий». За його інтерпретацією, цей фактор близький до коефіцієнта «оцінки». Фактор 2 отримав навантаження 0,73, і це визначає сприйняття ризику як «гострий» і більш схожий на фактор, який виражає ступінь динаміки «активності» фактора. Фактор 3 отримав негативне значення коефіцієнта навантаження 0,73, поняття «світло», близьке до ступеня динаміки коефіцієнта «бал». Фактор 4 не отримав значного факторного навантаження, а фактор 5 0,78 позначив сприйняття ризику як «пасивний», а ступінь динаміки виражає фактор «активність». Загалом структура оцінок ризику є доволі негативною. Іншими словами, загальна вибірка характеризується тенденцією, а не неприємним сенсом слова «ризик».

Розглянемо результати факторного аналізу в наших попередньо відібраних підгрупах суб'єктів. Як видно з табл. 3.2, картина значно змінюється. У підгрупі обраними за видами діяльності, поняття «ризик» представлено п'ятьма факторами. Жирним шрифтом позначені значущі факторні індекси [$> 0,70$].

Таблиця 3.2

Результати факторного аналізу по підгрупі «види діяльності»

	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3	Фактор 4	Фактор 5
Сумне-радісне	0,95	0,06	0,12	-0,10	0,22
Глибоке-дрібне	0,08	-0,19	-0,93	-0,19	-0,05
Холодне-гаряче	0,10	-0,20	0,82	0,32	-0,29
Приємне- противне	-0,70	0,33	-0,38	0,47	0,09
Важке-легке	0,83	-0,13	-0,36	0,06	0,34
Повільне-швидке	0,19	-0,77	-0,04	0,30	0,37
Гірке-солодке	0,81	-0,12	-0,07	-0,25	-0,36
Сильне-слабке	-0,12	0,86	-0,27	0,11	-0,15
Спокійне- бурхливий	-0,24	0,07	0,20	0,87	-0,38
Гарне-погане	-0,51	0,15	0,08	0,67	0,32
Маленьке-велике	0,08	-0,54	0,78	-0,08	-0,22
Активне-пасивне	0,09	0,82	-0,06	0,10	0,03
Брудне-чисте	0,25	0,37	0,09	0,10	-0,87
М'яке-тверде	0,21	-0,44	-0,14	0,53	0,51
Бадьорий-мляве	-0,22	0,87	0,03	-0,05	-0,22
Красиве- потворне	-0,72	0,21	-0,55	0,26	0,05
Ніжне-суворе	-0,19	-0,09	0,20	0,92	0,23
Гостре-тупе	-0,22	0,13	0,20	-0,17	-0,88
Фактор-вага	0,22	0,21	0,17	0,17	0,16

Показники фактора 1 мають навантаження [від 0,71 до 0,95], респонденти цієї групи поняття «ризик» у семантичному домені визначаються такими категоріями, як «щасливий», «легкий», «м'який», «приєм-

ний» та описує фактор «оцінка». Фактор 2 має навантаження від 0,77 до 0,87 і визначає відношення доризику як: «повільний», «слабкий», «пасивний», «повільний» і близький в інтерпретації фактора «сила». Фактор 3 має коефіцієнт навантаження від 0,78 до 0,93 і визначає ставлення до понять ризику - «глибокий», «гарячий», «великий», ступінь динаміки відображає фактор «активності». Фактор 4 завантажений двома значущими показниками 0,87 та 0,92 - «швидкий» та «серйозний» - ступінь динаміки «сила». Фактор 5 також має два значні навантаження 0,87 та 0,88, які оцінюють «ризик» з точки зору «брудного» та- цей коефіцієнт має найнижчий коефіцієнт ваги - 0,16, що є найменш вираженим. Цю підгрупу можна умовно назвати «екстравертом» і сказати, що 96 респондентів оцінюють якість «ризик» у своїх семантичних плюсах. «Ризик» для «екстравертів» стосується інтересів, схильності сприймати це як щось сумне, але не як загрозу. Натомість він приваблює їх своєю силою як щось потенційно потужне та необхідне для смаку та розвитку.

Далі ми визначили «особистість» включаючи цінності, потреби в якому поняття «ризик» представлене п'ятьма факторами наведеною в табл. 3.3 - цю підгрупу можна назвати «інтровертами».

Таблиця 3.3

Результати факторного аналізу «особистість», включаючи цінності та потреби.

	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3	Фактор 4	Фактор 5
Сумне-радісне	0,37	-0,05	-0,80	-0,11	-0,03
Глибоке-дрібне	0,73	0,51	0,37	0,27	-0,04
Холодне-гаряче	0,27	-0,16	0,73	0,37	-0,07
Приємне-протилежне	0,04	0,30	0,80	0,08	0,10

Закінчення табл. 3.3

Важке-легке	0,89	0,08	-0,09	-0,24	0,15
Повільне-швидке	0,08	0,60	0,46	0,09	0,42
Гірке-солодке	-0,16	0,19	0,23	0,35	-0,86
Сильне-слабке	-0,05	0,15	-0,20	-0,89	0,15
Спокійне-бурхливий	-0,77	0,34	0,46	0,01	-0,17
Гарне-погане	0,89	-0,23	0,18	-0,25	0,07
Маленьке-велике	-0,40	0,43	-0,19	0,67	0,07
Активне-пасивне	0,08	-0,89	0,16	-0,03	-0,24
Брудне-чисте	0,10	0,42	-0,69	-0,10	0,54
М'яке-тверде	-0,35	-0,37	0,31	0,77	0,10
Бадьорий-мляве	-0,21	-0,26	-0,31	-0,42	-0,75
Красиве-потворне	-0,22	0,71	0,57	-0,08	-0,08
Ніжне-суворе	0,12	-0,90	-0,09	0,28	0,25
Гостре-тупе	0,71	-0,14	-0,51	0,14	0,14
Фактор. вага	0,22	0,21	0,22	0,15	0,12

Ми бачимо, що фактор 1 має п'ять значних навантажень від 0,71 до 0,89, респонденти оцінюють терміни «малий», «легкий», «спокійний», «поганий», «гострий», і цей фактор близький до фактора «рейтинг». Фактор 2 має два значущих факторних навантаження 0,89 та 0,90 і визначається термінами «активний» та «ніжне». Фактор 3 завантажується трьома значущими факторними навантаженнями 0,73; 0,80 та 0,80] у семантичному полі об'єктів і виражається термінами «сумно», «гаряче» та «негарно». Фактори 2

і 3 близькі до фактора «активності». Фактор 4 завантажений двома значними факторними навантаженнями 0,77 та 0,89, пов'язаними з поняттями «сильний» та «твердий». Фактор 5 має два значущих факторних навантаження 0,75 та 0,86, які описуються як «гіркі» та «енергійні». Фактори 4 і 5 наближаються до коефіцієнта «сили». У підгрупі «інтроверти» менш суперечливі в оцінці ризику, і слід зазначити, що мало оціно. Швидше, ми можемо говорити про схильність сприймати ризик як щось незначне. Існує відчутне бажання уникати активного самовираження у соціальному житті.

У підгрупі, яку умовно називають «життєвими стадіями» табл. 3.4, поняття «ризик» представлено найбільш поширеними поняттями, такими як «моє минуле», «моє майбутнє», «мій дар».

Таблиця 3.4

Результати факторного аналізу «етапи життєвого шляху»

	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3	Фактор 4
Сумне-радісне	-0,74	0,25	-0,37	0,20
Глибоке-дрібне	-0,30	0,18	-0,05	0,95
Холодне-гаряче	0,37	-0,24	0,26	-0,87
Приємне-противне	0,90	0,26	0,38	-0,02
Важке-легке	-0,24	-0,06	-0,94	0,16
Повільне-швидке	0,13	0,98	0,16	0,11
Гірке-солодке	-0,20	0,97	-0,12	0,16
Сильне-слабке	0,90	0,26	0,38	-0,02
Спокійне-бурхливий	0,13	0,98	0,16	0,11
Гарне-погане	0,21	0,24	0,95	-0,11
Маленьке-велике	-0,96	0,27	0,16	0,07
Активне-пасивне	0,04	0,07	1	-0,13
Брудне-чисте	-0,46	0,87	0,01	0,18

Закінчення табл. 3.4

М'яке-тверде	0,25	-0,06	0,51	0,83
Бадьорий-мляве	0,61	0,30	0,74	-0,04
Красиве-потворне	0,91	-0,28	0,13	-0,02
Ніжне-суворе	0,25	-0,41	0,83	0,31
Гостре-тупе	0,30	0,26	-0,46	0,78
Фактор-вага	0,28	0,25	0,29	0,18

Фактор 1 отримав такі факторні навантаження від 0,74 до 0,96 і представлений більше як коефіцієнт «оцінки» термінами «сумно», «неприємно», «слабко», «мало», «негарно» оскільки вплив проекту зменшується. Фактор 2 отримав значні факторні навантаження від 0,87 до 0,98 і представлений термінами «швидкий», «щадний», «бурхливий», «чистий», тут домінує фактор «показник». Фактор 3 відповідає за п'ять значущих факторних навантажень від 0,74 до 1, які розрізняють терміни «важкий», «поганий», «пасивний», «повільний», «важкий», що наближається до фактора «активність». Фактор 4 має чотири значущих факторних навантаження від 0,78 до 0,95 і розрізняє «низький», «холодний», «важкий» близький до «міцності». Тут ви можете побачити найбільш суперечливі оцінки «ризик». Цю підгрупу також можна назвати «інтровертною», визначаючи свою часову перспективу непослідовно, їм важко рухатися вперед, діяти. Навпаки, ми можемо зробити висновок, що йому комфортно в своїй бездіяльності.

У підгрупі елемент «ризик» у семантичному домені складається із звичайних «викладачів» та «однокурсників». Аналіз даних виявив три фактори в табл. 3.5.

Таблиця 3.5

Результати факторного аналізу «окремі люди і групи»

	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3
Сумне-радісне	-0,36	-0,31	-0,90

Закінчення табл. 3.5

Глибоке-дрібне	0,36	0,31	0,90
Холодне-гаряче	1	0,09	0,12
Приємне-противне	0,39	-0,61	0,71
Важке-легке	-0,10	1	0,09
Повільне-швидке	0,97	-0,26	0,09
Гірке-солодке	-0,76	-0,65	-0,15
Сильне-слабке	-0,10	1	0,09
Спокійне-бурхливий	0,97	-0,26	0,09
Гарне-погане	-0,47	0,90	0,04
Маленьке-велике	0,37	-0,48	-0,81
Активне-пасивне	-0,97	0,26	-0,09
Брудне-чисте	0,07	0,92	0,43
М'яке-тверде	1	0,09	0,12
Бадьорий-мляве	-0,54	0,49	0,71
Красиве-потворне	-0,39	0,61	-0,71
Ніжне-суворе	0,53	0,45	-0,74
Гостре-тупе	-0,94	0,35	0,16
Фактор-вага	0,43	0,34	0,26

Фактор 1 характеризується сімома важливими факторними навантаженнями від 0,76 до 1 і характеризується поняттями «гарячий», «швидкий», «гіркий», «бурхливий», «активний», «жорсткий» і «різкий» дуже близький до фактора «активності». Фактор 2 має навантаження чотирьох важливих факторів від 0,9 до 1 і представлений такими словами: «легкий», «слабкий», близький до фактора балів «погано», «чисто». Фактор 3 має шість значущих коефіцієнтів фактора від 0,71 до 0,90], що визначаються термінами «смуток», «малий», «неприємний», і в той же час «красивий», «ніжний» близький фактор «оцінки». У цій підгрупі також помітні суперечності в оцінці «ризик» справ. Вони сприймають «ризик» як агресивне явище, відчувають

гіркоту і пов'язують його із зовнішнім світом, у своїх оцінках намагаються зменшити напруженість свого негативного сприйняття. У цьому випадку ми можемо поговорити із зовнішнім локусом контролю та позначити підгрупу як «інтроверти». У підгрупі з негативними тенденціями, зумовленими факторним аналізом, було виділено три фактори у табл. 3.6, у семантичному просторі найчастіше зустрічаються об'єкти «проблеми», «стрес», «невдача».

Таблиця 3.6

Результати факторного аналізу по підгрупі «негатив»

	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3
Сумне-радісне	1	0,12	-0,06
Глибоке-дрібне	-0,22	0,90	0,42
Холодне-гаряче	0,07	-1	0,15
Приємне-противне	0,39	-0,66	-0,67
Важке-легке	-0,95	0,18	0,31
Повільне-швидке	-0,52	0,20	0,85
Гірке-солодке	0,41	-0,18	0,91
Сильне-слабке	0,03	1,01	0,04
Спокійне-бурхливий	0,91	-0,24	-0,37
Гарне-погане	-0,39	0,66	0,67
Маленьке-велике	0,70	-0,48	-0,55
Активне-пасивне	-0,52	-0,25	0,83
Брудне-чисте	-0,93	0,38	-0,11
М'яке-тверде	0,93	-0,37	-0,16
Бадьорий-мляве	-0,85	0,34	0,44
Красиве-потворне	-0,52	0,20	0,85
Ніжне-суворе	0,95	0,17	-0,30
Гостре-тупе	-0,22	0,99	-0,06
Фактор-вага	0,44	0,31	0,28

Фактор 1 має максимально значну кількість факторів від 0,85 до 1 і виражається термінами: «щасливий», «важкий», «бурхливий», «брудний», «важкий», «веселий», разом коефіцієнт «сили». Фактор 2 отримав чотири значущі факторні навантаження в діапазоні від 0,99 до 1,01 і включає терміни «низький», «холодний», «слабкий», що наближається до фактора «активність». Фактор 3 завантажений значними факторними індексами в діапазоні від 0,85 до 0,91 і представляють такі терміни «швидкий», «милий», «пасивний» і «потворний», які близькі до фактора «рейтинг». У цій підгрупі об'єкт «ризик» представлений як динамічна, негативна сила.

У підгрупі, де об'єкт «ризик» не представлений прямими значущими зв'язками, результати виглядають наступним чином табл. 3.7.

Таблиця 3.7

Результати факторного аналізу «об'єкт не представлений»

	Фактор 1	Фактор 2	Фактор 3	Фактор 4	Фактор 5
Сумне-радісне	0,95	0,11	-0,02	0,04	0,04
Глибоке-дрібне	0,10	0,32	0,61	-0,55	-0,19
Холодне-гаряче	0,12	-0,85	0,03	0,12	-0,09
Приємне-протинне	-0,94	-0,05	0,12	0,07	-0,10
Важке-легке	0,18	0,00	-0,14	-0,88	-0,29
Повільне-швидке	0,18	0,02	0,13	-0,08	-0,88
Гірке-солодке	0,94	-0,01	-0,15	-0,04	0,04
Сильне-слабке	0,27	0,21	0,52	-0,15	0,62
Спокійне-бурхливий	-0,46	-0,70	-0,18	-0,21	-0,23
Гарне-погане	-0,82	0,28	0,20	0,04	0,19
Маленьке-велике	0,12	0,11	-0,14	0,80	-0,27
Активне-пасивне	0,14	0,24	0,00	0,04	0,67

Закінчення табл. 3.7

Брудне-чисте	0,25	0,26	-0,73	0,13	0,11
М'яке-тверде	-0,49	-0,44	-0,06	-0,53	-0,32
Бадьорий-мляве	-0,18	0,81	-0,24	0,12	0,05
Красиве- потворне	-0,23	-0,12	0,77	0,03	0,09
Ніжне-суворе	-0,23	0,08	0,64	0,48	-0,09
Гостре-тупе	0,27	0,47	0,48	0,10	0,20
Фактор-вага	0,23	0,15	0,14	0,13	0,11

Під час обробки з'явилося п'ять факторів. Фактор 1 має коефіцієнт навантаження від 0,82 до 0,95 і виражається як «радість», «приємне», «солодке», «добре». Фактор 2 упереджений двома значущими факторними індексами 0,81 та 0,85 і представлений термінами «холодний» та «повільний». Фактор 3 має два значні коефіцієнти навантаження 0,73 та 0,77 і розрізняє терміни «брудний» та «потворний». Фактор 4 у таблиці також має два значущих факторних навантаження 0,80 та 0,88 - поняття «важкий» та «великий». Фактор 5 обтяжений значним показником 0,88, його негативне значення підкреслює поняття «повільний».

Звернемося до результатів, отриманих за допомогою тестів-опитувальників з табл. 3.8.

Таблиця 3.8

Результати тест-опитувальника

Рівень	Схильність до ризику	Самооцінка схильності до ризику				Мельбурнський опитувальник прийняття рішень				Готовий ність до ризику
		ПОО Р	НО	ПНВ	НСТ	Пильність	Уникнення	Прокрастинація	Сверхпильність	
високий	7	37	67	60	13	100	30	43	53	40
середній	8 6	33	13	30	57		70	10		50
низький	7	30	20	10	30			47	47	10

Діагностика за допомогою опитувальника «Дослідження стійкості доризику» Шмельова А. Г. Слід зазначити, що високий ризик також свідчить про рішучість, але це також може призвести до авантюризму. Решта випробовуваних демонстрували середній рівень до ризику.

Детально про результати «Анкети самооцінки» М. Цукермана дещо розходяться. Відповідно до рівня задоволення, 37% студентів мають високий статус - це люди, які звикли до надзвичайних ситуацій. 30% досліджень показали низький попит на задоволення. І 33% студентів-психологів виявили середнє бажання прагнення.

Що стосується ступеня нетерпимості до монотонності [НО], наведено таку картину: 67% студентів не переносять монотонності і схильні прикидатися, 13% усіх молодих людей мають низький рівень, та регулярно працевлаштування, 20% респондентів мають середній рівень нетерпимості до одноманітності.

Аналізуючи дані за шкалою пошуку нових вражень [PNV], ми побачили, що 60% респондентів продемонстрували високий рівень виразності у своєму бажанні знайти нові відчуття. 10% від вибірки продемонстрували низький рівень, в даному випадку майже немає бажання шукати нові відчуття. Середній рівень виразності у пошуку нових вражень становив 30%.

Результати шкали невідповідності [НСТ] показали, що 30% респондентів мали низький рівень готовності мати труднощі з дезадаптацією. 13% учасників виявили сильне бажання діяти неадекватно. 57% усіх студентів показали середній рівень НСТ. З результатів опитування можна сказати, що студенти вважають себе суб'єктами ризику, не терплять одноманітності, але не мають неадекватної готовності ризикувати.

Проаналізувавши дані анкети А. М. Шуберта «Готовність ризикувати», ми отримали такі результати - 40% респондентів готові ризикнути та досягти високого балу. 10% студентів абсолютно не готові доризиків, а дії, пов'язані з ризиком, мають низький рівень готовності. 50% від загальної кількості студентів виявили середній рівень готовності ризикувати.

Згідно з аналізом опитування в Мельбурнського [MOPR], ми досягли 100% високого рівня пильності, що означає, що студентські психологи частіше думають, думають, приймають рішення, аналізують ситуацію та діляться інформацією, що дозволяє вам говорити як хтось, хто аналізує ситуацію з необхідністю кидатись, перш ніж вживати заходів.

Подальший аналіз показує, що 30% суб'єктів мають високий рівень уникнення, що визначає їх як тих, хто схильний уникати обов'язків щодо прийняття рішень. 70% респондентів мають середній рівень уникнення. Не завжди, але часто вони приймають власні рішення та беруть на себе відповідальність.

Аналіз за шкалою зволікання показав такі результати: 47% студентів показали низький рівень зволікання. 43% респондентів показали високий рівень зволікання. І 10% респондентів мають високий рівень зволікання.

Результати оцінки шкали надмірної пильності показують, що 47% випробовуваних є надзвичайно пильними та мають низьку імпульсну реакцію нарішення. 53% студентів дуже пильні.

Розглянемо результати кореляційного аналізу між показниками за шкалою опитувальника «Самооцінка схильності до екстремально-ризикової поведінки» М. Цукермана [табл. 3.9].

Таблиця 3.9

Значні кореляції за шкалами опитувальника «Самооцінка схильності до екстремально-ризикованої поведінки» [n = 96]

	2	3	4
1	0,13	0,48	0,19
2		0,31	0,31
3			0,52

Критичне значення коефіцієнта кореляції у нашій вибірці 96 осіб становить 0,25. Більшість шкал в анкеті позитивно корелюють, вказуючи на пряму залежність між цінностями. Кореляція шкали "захоплення" має значну кореляцію [$r = 0,47$] зі шкалою «пошук нових вражень». Шкала «Непереносимість одноманітності» має значну кореляцію [$r = 0,30$] зі шкалою «неадекватне прагнення до труднощів». Шкала «пошук нових вражень» корелює зі шкалою «неадекватне прагнення до труднощів» [$r = 0,51$].

Розглянемо результати проведеного кореляційного аналізу між показниками за шкалами «Мельбурнський опитувальник прийняття рішень» в табл. 3.10

Таблиця 3.10

Значні кореляції за шкалами «Мельбурнський опитувальник прийняття рішень» [МОПР]

	2	3	4
1	0,47	-0,30	0,11
2		0,07	0,38
3			0,43

Аналізуючи значення кореляції для цієї анкети, ми виявляємо, що між шкалами існують позитивні та негативні зв'язки. Значення шкали пильності має позитивну кореляцію зі шкалою уникнення [$r = 0,47$]. «Пильність» безпосередньо пов'язана з когнітивною потребою знати, оцінкою перед прийняттям рішення як властивістю, що сприяє продуктивному прийняттю рішень, а «уникнення» показує, на скільки людина намагається уникати. приймати власні рішення. Попередній аналіз шкал дав нам індекс 89% респондентів, що аналізують, і 70% - людей, які беруть на себе відповідальність та приймають рішення самостійно.

Шкала «пильності» має значний негативний коефіцієнт [$r = -0,30$] зі шкалою «зволікання», що означає, що існує протилежний взаємозв'язок, а отже, чим вища «пильність», тим вища, тим менше шансів, що студенти «зволікатимуть» відкласти прийняття рішення і готові діяти.

Позитивний коефіцієнт кореляції між «уникненням» та «надмірною пильністю» [$r = 0,38$] говорить про те, що у ситуації вибору намагаються діяти імпульсивно.

Існує також суттєва кореляція між шкалами «прокрастинація» та «надмірною пильністю» [$r = 0,43$]. Попередній аналіз шкал показав, що 53% студентів мали високу і дуже високу «зволікання», а 53% мали середню «гіперпильність». Існує прямий зв'язок між затримкою прийняття рішення та

необгрунтованим «киданням», імпульсивністю у прийнятті рішень. Спочатку вони зволікають з прийняттям важливих рішень, а потім вибирають, що для них підходить, у «панічному» рішенні.

Розглянемо результати проведеного кореляційного аналізу між показниками по тестах опитуваннях в табл. 3.11.

Таблиця 3.11

Значні кореляції між показниками по тестах

	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1		0,41					-0,30		
2			0,47		0,50		-0,51		-0,29
3			0,30	0,30				-0,30	
4				0,51	0,34		-0,35		-0,28
5					0,53		-0,50	-0,32	-0,27
6						-0,46	-0,66		-0,40
7							0,46	-0,29	
8									0,37
9									0,42

Видно, що показники «схильності до ризику» позитивно корелюють з показниками «нетолерантності до монотонності» [$r = 0,41$]. Аналіз анкети показав, що 86% студентів мають середній рівень ризику, а 7% - високий. Це означає, що 93% респондентів мають такі особисті характеристики, як «ризик», і не терплять одноманітності.

Негативна кореляція «схильність до ризику» з показником «уникнення» [$r = 0,30$] означає наявність протилежних відносин. Чим вище «готовність до ризику», тим нижче значення «уникнення». Люди, яким загрожує ризик, уникають відповідальності за прийняття рішень. Особиста

характеристика «готовність до ризику» не корелює з показником «схильність до ризику». В результаті нашого дослідження ми можемо зробити висновок, що вони мають готовність до ризику, студенти не готові йти на ризик, до ризикованих дій.

Коефіцієнт кореляції «пошук гострих відчуттів» позитивно корелює з показником «готовність до ризику» [$r = 0,50$]. Це може вказувати на те, що в пошуках гострих відчуттів суб'єкти готові ризикувати. Показник «шукаю гострих відчуттів» має негативний зв'язок з показником «уникнення» [$r = -0,51$]. Студенти готові до ризикованих дій, готові брати на себе відповідальність за рішення. Точно також існує негативний зв'язок між показником «Пошук гострих відчуттів» і «підвищена пильність» [$r = 0,29$], рівень значущості низький, але зв'язок все ж є і показує, що в нашій вибірці, не схильні до ризику студенти не схильні діяти імпульсивно.

Існує негативна кореляція між показниками «нетерпимості до монотонності» та «зволікання» [$r = -0,30$], що підтверджує результат - 87% студентів мають середній та високий рівень гіпертимії та нетерпимості до монотонної роботи, однак, не зволікають з рішеннями в «довгий ящик».

Показник «Пошук нових вражень» має позитивну кореляцію з показником "Ризик" [$r = 0.34$], і студенти готові ризикувати, шукаючи нові ефекти. Індикатор «Пошук нових впливів» має від'ємне значення корекції з індикатором «втеча» [$r = -0.35$] та індикатором «супер пильності» [$r = -0.28$] - це вказує на те, що студенти шукають хвилювання та знаходять новий досвід. Не роблять суттєвої різниці між цими показниками, і ці показники успішно корелюють між собою. І ми бачимо, що коефіцієнти кореляції майже однакові. Молоді люди ігнорують відповідальність і діють імпульсивно у пошуках нового досвіду.

Показник «неадаптаційне прагнення» - 70% учнів показали середній та високий рівень, вони готові знаходити труднощі та долати їх, іноді готові бу-

ти ініціатором конфліктів. Цей показник має позитивний коефіцієнт кореляції з «готовністю до ризику» [$r = 0,53$]. Інакше йде справа з показниками «погана адаптація до труднощів» та «уникнення» [$r = 50$], ці співвідношення свідчать про те, що молоді люди все ще уникають відповідальності у своїй готовності ризикувати. Негативний коефіцієнт [$r = 0,32$] між показниками «небажання пристосовуватися до труднощів» і «зволікання» свідчить про те, що вони не готові відкласти свою готовність до небезпечних дій. Негативна залежність між показниками «небажання пристосовуватися до труднощів» та «гіперактивності» [$r = -0,27$] свідчить про відсутність імпульсивності в їх небезпечних діях.

Коефіцієнт кореляції між «Готовність до ризику» та «пильність» [$r = 0,46$] показує негативну кореляцію, що може свідчити про низький допуск до невизначеності, і вам потрібно більше інформації перед тим, як зробити вибір. Негативний коефіцієнт кореляції [$r = -0,66$] між «готовність до ризику» та «уникненням» вказує на існування протилежних відносин, і це може свідчити про те, що вони уникають ризикованих дій та ситуацій, пов'язаних із арештом. Це може бути підтверджено наявністю протилежної залежності між коефіцієнтом кореляції «готовність до ризику» та «гіперактивність» [$r = -0,40$].

Результати факторного аналізу та кластерного аналізу дозволяють побачити повну та послідовну картину апетиту до ризику у людей з різною схильністю. Розглянемо індивідуальні особливості двох кінцевих груп з апетитом з низьким та високим ризиком.

У нашому дослідженні люди з низькою схильністю до ризику виявили таку індивідуальну поведінку, як здатність працювати монотонно, відсутність бажання шукати гострих відчуттів, твердість, уникнення конфліктів, консерватизм, небажання брати відповідальність за прийняття рішень.

Психосемантичний підхід дослідження виявив, що у людей з низькою схильністю до ризику поняття «ризик» частіше поєднується в загальних групах з поняттями «виконання завдання», «стрес», «хвороба», «невдача», «вчителі», «відповідальність». Об'єкт «ризик» утворює одну групу з об'єктом «виконання домашнього завдання», що пов'язано з окремими групами «стрес» і «моя професія», «хвороба».

Особи високого ризику визначили в своїй поведінці такі індивідуальні особливості, як: гіпертимія, схильність до надзвичайних ситуацій, бажання приймати рішення самостійно, терпимість до невизначеності, бажання шукати нову інформацію, готовність взяти відповідальність, прагнення до новизни, імпульсивність.

Загальний кластер «ризик» формує відповідальність за об'єкт, а потім приєднується до кластерів «волі» та «успіху», «відповідальність», «особиста незалежність», «перевага», «веселе переслідування».

ВИСНОВКИ

У даній роботі було досліджено феномен ризику в психології на прикладі студентів психологів Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «ХАІ».

Були досліджені різні методи оцінки схильності та готовності ризикувати, щоб визначити методи дослідження ризику як психологічного явища, придатного для нашого феноменологічного дослідження.

Проаналізовані основи і загальні принципи феноменологічного методу дослідження в психології. Виділено суттєві відмінності від традиційних описувальних методів. У семантичному просторі відкривається можливість відобразити особистісний сенс будь-якого явища для індивіда. Унікальність феноменологічного методу полягає в тому, що дозволяє порівняти індивідуальні результати по різних тестах з власними оцінками.

За допомогою кластерного і факторного аналізу проведена обробка отриманих результатів.

В ході аналізу виділилися підгрупи: 1) види діяльності; 2) особистість, включаючи цінності, потреби та інше; 3) етапи життєвого шляху; 4) окремі люди і групи; 5) негатив; 6) група, де об'єкт «ризик» не представлений.

Визначили та описали окремі семантичні поля в групах схильності з високим та низьким ризиком. Дослідження показали, що сприйняття ризику у студентів тісно пов'язані із соціальними аспектами життя, такими як етапи життя, діяльність, потреби. За допомогою семантичного диференціального методу ми виявили та описали суб'єктивні семантичні образи ризику студентів психологів.

В результаті проведених емпіричних досліджень слід зазначити, що проблеми вивчення схильності до ризику, готовності до ризику та сприйняття ризику ще не до кінця вивчені і відкривається досить багато нових можли-

востей для подальшого навчання. Сучасна психологія приділяє все більше уваги психології ризику, яка дозволяє використовувати отримані результати досліджень для запобігання будь-яким негативним наслідкам, пов'язаним з ризиком, а також поглянути на це явище з позитивної сторони.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Абрамов, В. В. Про поняття ризику як цивілістичної категорії / В. В. Абрамов. — Єкатеринбург : УРОРАН, 2017. — 113 с.
2. Абульханова-Славська, К. А. Стратегія життя / К. А. Абульханова-Славська. — М. : Думка, 2017. — 299 с.
3. Акімова, Н. А. Сміслові орієнтації особистості в ситуаціях соціального ризику / Н. А. Акімова. — Саратов, 2018. — 150 с.
4. Альошина, Н. А. Формування уявлень про об'єкти екологічного ризику при навчанні підлітків прийняття рішень в навчальних ситуаціях / Н.А. Альошина. — Санкт-Петербург, 2019. — 199 с.
5. Альгин, А. П. Ризик і його роль в суспільному житті / А. П. Альгин. — М. : Думка, 2019. — 188с.
6. Ананьєв, Б. Г. Людина як предмет пізнання / Б. Г. Ананьєв. — СПб. : Пітер, 2019. — 288 с.
7. Андрієнко, О. В. Соціальна психологія / О. В. Андрієнко.— М. : Видавничий центр «Академія», 2018. — 264 с.
8. Анохін, П. К. Теорія функціональної системи / П. К. Анохін. —М. : Думка, 2019. — 54с.
9. Бондаренко, А. Ф. Особистісне та професійне самовизначення вітчизняного психолога-практика / А.Ф. Бондаренко.— МПЖ, 2013. — 103 с.
- 10.Брунер, Дж. Психологія пізнання:пер. з англ. / Дж. Брунер. — М. : Прогрес, 2017. — 413 с.
- 11.Буянов, В. П. Ризикологія / В. П. Буянов, К. А. Кірсанов, Л. М. Михайлов. — М. : Іспит, 2018. — 384 с.
- 12.Ветошкин,А. Г. Техногенний ризик і безпека/ А. Г. Ветошкин, К. Р. Таранцева — Пенза, 2017. — 124 с.
- 13.Виготський, Л. С. Інструментальний метод в психології / Л. С. Виготський. — М. : Педагогіка, 2019. — 487 с.

14. Гранатуров, В. М. Економічний ризик. Сутність, методи вимірювання, шляхи зниження / В. М. Гранатуров. — М. : Річ навіть і сервіс, 2016. — 208 с.
15. Есманская, Н.Є. Програма дослідження та розвитку психологічної проникливості студентів-психологів засобами художньої літератури / Н. Є. Есманская. — Територія науки, Психологія, 2016. — 131с.
16. Зубков, В. І. Соціологічна теорія ризику / В.І. Зубков. — М. : РУДН, 2013. — 230 с.
17. Ільїн, Є. П. Психологія ризику в психології / Є. П. Ільїн. — СПб. : Пітер, 2018. — 267 с.
18. Кленова, М. А. Самоактуалізація особистості і схильність до ризику / М. А. Кленова. — М. : ГУУ, 2017. — 51 с.
19. Кленова, М. А. Соціальні уявлення про ризик / М. А. Кленова— М. : ГУУ, 2017. — 63 с.
20. Клімов, Е. А. Психологія професіонала /Е. А.Клімов — М. : РУДН, 2018 — 400 с.
21. Козелецький, Ю. Психологічна теорія рішень / Ю. Козелецький. — М.: Прогрес, 2019. — 504 с.
22. Корнілова, Т. В. Психологія ризику і прийняття рішень / Т. В. Корнілова. — М. : Аспект Пресс, 2013. — 286 с.
23. Корнілова, Т. В. Діагностика мотивації та готовності до ризику / Т. В. Корнілова. — М. : Інститут психології РАН, 2017. — 232 с.
24. Кочетков, В. В. Індивідуально психологічні проблеми прийняття рішень / В. В. Кочетков, І. Г. Скотникова. — М. : Наука, 2013. — 144 с.
25. Крутько, І. С. Професійні ризики в професії психолога / І. С. Крутько. — Екатеринбург, 2015. — 69 с.
26. Солнцева, Г. Н. Психологічний зміст поняття ризик / Г. Н. Солнцева. — МГУ Психологія, 2017. — 122 с.
27. Рубінштейн, С. Л. Проблеми загальної психології / С. Л. Рубінштейн. — М. : Педагогіка, 2013. — 424 с.

ДОДАТКИ

Додаток А

Методика семантичного диференціала в основі метода Соломіна І. Л.

досягнення успіху моє минуле спілкування з людьми								моє навчання моє майбутнє моє захоплення									
сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне	сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне
сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне	сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне
сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне	сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне
глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно	глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно
глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно	глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно
глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно	глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно
холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче	холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче
холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче	холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче
холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче	холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче
приємне	1	2	3	4	5	6	7	протинвне	приємне	1	2	3	4	5	6	7	протинвне
приємне	1	2	3	4	5	6	7	протинвне	приємне	1	2	3	4	5	6	7	протинвне
приємне	1	2	3	4	5	6	7	протинвне	приємне	1	2	3	4	5	6	7	протинвне
важке	1	2	3	4	5	6	7	легке	важке	1	2	3	4	5	6	7	легке
важке	1	2	3	4	5	6	7	легке	важке	1	2	3	4	5	6	7	легке
важке	1	2	3	4	5	6	7	легке	важке	1	2	3	4	5	6	7	легке
повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке	повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке
повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке	повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке
повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке	повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке
гірке	1	2	3	4	5	6	7	солонке	гірке	1	2	3	4	5	6	7	солонке
гірке	1	2	3	4	5	6	7	солонке	гірке	1	2	3	4	5	6	7	солонке
гірке	1	2	3	4	5	6	7	солонке	гірке	1	2	3	4	5	6	7	солонке
сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке	сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке
сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке	сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке
сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке	сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке
спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе	спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе

спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе	спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе
спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе	спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе
гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане	гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане
гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане	гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане
гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане	гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане
маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике	маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике
маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике	маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике
маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике	маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике
активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне	активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне
активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне	активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне
активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне	активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне
брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте	брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте
брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте	брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте
брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте	брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте
м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде	м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде
м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде	м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде
м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде	м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде
бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве	бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве
бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве	бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве
бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве	бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве
красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне	красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне
красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне	красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне
красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне	красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне
ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе	ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе
ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе	ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе
ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе	ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе
гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе	гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе
гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе	гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе
гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе	гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе

Я психологія визнання оточуючих								неприємності однокурсники моя сім'я									
сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне	сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне
сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне	сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне
сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне	сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне
глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно	глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно
глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно	глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно
глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно	глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно
холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче	холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче
холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче	холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче
холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче	холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче
приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне	приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне
приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне	приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне
приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне	приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне
важке	1	2	3	4	5	6	7	легке	важке	1	2	3	4	5	6	7	легке
важке	1	2	3	4	5	6	7	легке	важке	1	2	3	4	5	6	7	легке
важке	1	2	3	4	5	6	7	легке	важке	1	2	3	4	5	6	7	легке
повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке	повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке
повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке	повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке
повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке	повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке
гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке	гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке
гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке	гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке
гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке	гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке
сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке	сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке
сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке	сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке
сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке	сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке
спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе	спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе
спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе	спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе
спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе	спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе
гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане	гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане
гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане	гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане

гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане	гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане
маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике	маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике
маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике	маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике
маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике	маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике
активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне	активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне
активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне	активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне
активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне	активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне
брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте	брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте
брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте	брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте
брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте	брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте
м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде	м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде
м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде	м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде
м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде	м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде
бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве	бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве
бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве	бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве
бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве	бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве
красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне	красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне
красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне	красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне
красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне	красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне
ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе	ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе
ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе	ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе
ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе	ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе
гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе	гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе
гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе	гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе
гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе	гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе

мій вільний час								викладачі									
ризик								матеріальне благополуччя									
моя професія								моя кар'єра									
сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне	сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне
сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне	сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне
сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне	сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне
глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно	глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно
глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно	глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно
глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно	глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно
холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче	холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче
холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче	холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче
холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче	холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче
приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне	приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне
приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне	приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне
приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне	приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне
важке	1	2	3	4	5	6	7	легке	важке	1	2	3	4	5	6	7	легке
важке	1	2	3	4	5	6	7	легке	важке	1	2	3	4	5	6	7	легке
важке	1	2	3	4	5	6	7	легке	важке	1	2	3	4	5	6	7	легке
повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке	повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке
повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке	повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке
повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке	повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке
гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке	гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке
гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке	гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке
гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке	гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке
сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке	сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке
сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке	сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке
сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке	сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке
спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе	спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе
спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе	спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе
спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе	спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе
гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане	гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане

гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане	гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане
гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане	гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане
маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике	маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике
маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике	маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике
маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике	маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике
активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне	активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне
активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне	активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне
активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне	активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне
брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте	брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте
брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте	брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте
брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте	брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте
м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде	м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде
м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде	м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде
м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде	м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде
бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве	бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве
бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве	бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве
бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве	бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве
красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне	красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне
красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне	красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне
красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне	красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне
ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе	ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе
ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе	ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе
ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе	ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе
гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе	гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе
гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе	гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе
гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе	гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе

невдача цікаве заняття моє справжнє								університет особиста незалежність моя робота									
сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне	сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне
сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне	сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне
сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне	сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне
глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно	глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно
глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно	глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно
глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно	глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібно
холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче	холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче
холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче	холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче
холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче	холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче
приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне	приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне
приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне	приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне
приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне	приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне
важке	1	2	3	4	5	6	7	легке	важке	1	2	3	4	5	6	7	легке
важке	1	2	3	4	5	6	7	легке	важке	1	2	3	4	5	6	7	легке
важке	1	2	3	4	5	6	7	легке	важке	1	2	3	4	5	6	7	легке
повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке	повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке
повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке	повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке
повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке	повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке
гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке	гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке
гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке	гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке
гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке	гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке
сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке	сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке
сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке	сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке
сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке	сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке
спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе	спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе
спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе	спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе
спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе	спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе
гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане	гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане
гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане	гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане

гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане	гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане
маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике	маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике
маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике	маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике
маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике	маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике
активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне	активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне
активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне	активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне
активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне	активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне
брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте	брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте
брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте	брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте
брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте	брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте
м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде	м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде
м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде	м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде
м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде	м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде
бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве	бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве
бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве	бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве
бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве	бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве
красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне	красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне
красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне	красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне
красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне	красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне
ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе	ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе
ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе	ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе
ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе	ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе
гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе	гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе
гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе	гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе
гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе	гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе

виконання обов'язків								хвороба									
гроші								мої друзі									
вигода								творчість									
сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне	сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне
сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне	сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне
сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне	сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне
глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібне	глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібне
глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібне	глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібне
глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібне	глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібне
холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче	холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче
холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче	холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче
холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче	холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче
приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне	приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне
приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне	приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне
приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне	приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне
важке	1	2	3	4	5	6	7	легке	важке	1	2	3	4	5	6	7	легке
важке	1	2	3	4	5	6	7	легке	важке	1	2	3	4	5	6	7	легке
важке	1	2	3	4	5	6	7	легке	важке	1	2	3	4	5	6	7	легке
повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке	повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке
повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке	повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке
повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке	повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке
гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке	гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке
гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке	гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке
гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке	гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке
сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке	сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке
сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке	сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке
сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке	сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке
спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе	спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе
спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе	спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе
спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе	спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе
гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане	гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане
гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане	гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане

гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане	гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане
маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике	маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике
маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике	маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике
маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике	маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике
активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне	активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне
активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне	активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне
активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне	активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне
брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте	брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте
брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте	брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте
брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте	брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте
м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде	м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде
м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде	м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде
м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде	м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде
бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве	бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве
бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве	бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве
бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве	бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве
красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне	красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне
красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне	красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне
красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне	красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне
ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе	ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе
ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе	ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе
ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе	ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе
гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе	гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе
гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе	гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе
гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе	гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе

воля счастьє сексуальність								стрес любов в парі відповідальність									
сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне	сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне
сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне	сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне
сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне	сумне	1	2	3	4	5	6	7	радісне
глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібне	глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібне
глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібне	глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібне
глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібне	глибоке	1	2	3	4	5	6	7	дрібне
холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче	холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче
холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче	холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче
холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче	холодне	1	2	3	4	5	6	7	гаряче
приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне	приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне
приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне	приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне
приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне	приємне	1	2	3	4	5	6	7	протівне
важке	1	2	3	4	5	6	7	легке	важке	1	2	3	4	5	6	7	легке
важке	1	2	3	4	5	6	7	легке	важке	1	2	3	4	5	6	7	легке
важке	1	2	3	4	5	6	7	легке	важке	1	2	3	4	5	6	7	легке
повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке	повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке
повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке	повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке
повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке	повільне	1	2	3	4	5	6	7	швидке
гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке	гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке
гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке	гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке
гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке	гірке	1	2	3	4	5	6	7	солодке
сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке	сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке
сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке	сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке
сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке	сильне	1	2	3	4	5	6	7	слабке
спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе	спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе
спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе	спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе
спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе	спокійне	1	2	3	4	5	6	7	бурхливе
гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане	гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане
гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане	гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане

гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане	гарне	1	2	3	4	5	6	7	погане
маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике	маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике
маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике	маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике
маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике	маленьке	1	2	3	4	5	6	7	велике
активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне	активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне
активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне	активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне
активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне	активне	1	2	3	4	5	6	7	пасивне
брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте	брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте
брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте	брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте
брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте	брудне	1	2	3	4	5	6	7	чисте
м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде	м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде
м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде	м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде
м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде	м'яке	1	2	3	4	5	6	7	тверде
бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве	бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве
бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве	бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве
бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве	бадьоре	1	2	3	4	5	6	7	мляве
красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне	красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне
красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне	красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне
красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне	красиве	1	2	3	4	5	6	7	потворне
ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе	ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе
ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе	ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе
ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе	ніжне	1	2	3	4	5	6	7	суворе
гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе	гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе
гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе	гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе
гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе	гостре	1	2	3	4	5	6	7	тупе

Опитувальник «Готовність доризику» Шуберта А. М.

Інструкція: оцініть ступінь своєї готовності до дій при відповіді на кожен з 25 питань. Поставте відповідний бал за кожен відповідь за такою схемою: «Повністю згоден», «повне так» - 2 бали; «Більше так, ніж ні» - 1 бал; «Ні так, ні ні», «щось середнє» - 0 балів; «Більше ні, ніж так» - 1 бал; «Повне ні» - 2 бали.

1. Перевищили б Ви встановлену швидкість, щоб швидше надати необхідну медичну допомогу тяжкохворій людині?
2. погодилися б Ви заради гарного заробітку брати участь у небезпечній і довготривалій експедиції?
3. Стали б Ви на шляху тікає небезпечного зломника?
4. Могли б Ви їхати підніжці товарного вагона при швидкості більше 100 км / год?
5. Чи можете Ви на інший день після безсонної ночі нормально працювати?
6. Стали б Ви першим переходити дуже холодну річку?
7. Позичили б Ви другу велику суму грошей, будучи не зовсім упевненим, що він зможе Вам повернути ці гроші?
8. увійшли б Ви разом з приборкувачем в клітку з левами при його посвідченні, що це безпечно?
9. Могли б Ви під керівництвом ззовні залізти на високу фабричну трубу?
10. Могли б Ви без тренування керувати парусним човном?
11. Ризикнули б Ви схопити за вудечку біжучого коня?
12. Могли б Ви після 10 склянок пива їхати на велосипеді?
13. Могли б Ви зробити стрибок з парашутом?
14. Могли б Ви при необхідності проїхати без квитка з Харкова до Львова?
15. Могли б Ви зробити автотурне, якби за кермом сидів Ваш знайомий, який зовсім недавно був у важкій дорожній пригоді?

- 16.Могли б Ви з 10-метрової висоти стрибнути на тент пожежної команди?
- 17.Могли б Ви, щоб позбутися від затяжної хвороби з постільним режимом, піти на небезпечну для життя операцію?
- 18.Могли б Ви зістрибнути з підніжки товарного вагона, що рухається зі швидкістю 50 км / год?
- 19.Могли б Ви, як виняток, разом з сімома іншими людьми піднятися в ліфті, розрахованому лише на 6 осіб?
- 20.Могли б Ви за велику грошову винагороду перейти з зав'язаними очима жвавий вуличний перехрестя?
- 21.Взялися б Ви за небезпечну для життя роботу, якби за неї добре платили?
- 22.Могли б Ви після 10 чарок горілки обчислювати відсотки?
- 23.Могли б Ви за вказівкою Вашого начальника взятися за високовольтний провід, якщо б він запевнив Вас, що провід знеструмлений?
- 24.Могли б Ви після деяких попередніх пояснень управляти вертольотом?
- 25.Могли б Ви, маючи квитки, але без грошей і продуктів, доїхати з Харкова до Ужгорода?

Бланк відповіді

ПІБ _____

Група _____ вік _____ Дата _____

Питання

1. Які ризики в професії психолога ви знаєте?

2. Вибираючи професію типу людина-людина, чи думали Ви про наявність ризиків в даній професії?

3. Що змінилося у Вашому сприйнятті професії після проведення дослідження?

Мельбурнський опитувальник прийняття рішень.

Будь ласка, вкажіть, як саме Ви приймаєте рішення - для кожного питання виберіть (обведіть) відповідь, найбільш відповідний Вашому звичайному стилю прийняття рішень.

Коли я приймаю рішення	Напевно для мене	Іноді вірно	Вірно для мене
У мене виникає відчуття, ніби мені шалено не вистачає часу			
Я вважаю за краще розглядати всі альтернативи			
Я віддаю перевагу залишати прийняття рішень іншим людям			
Я намагаюся знайти недоліки у всіх альтернатив			
Я витрачаю багато часу на дрібні справи перш ніж приступаю до прийняття основного рішення			
Я продумую кращий спосіб виконання рішення			
Навіть після прийняття рішення я відкладаю на потім його виконання			
При прийнятті рішень я вважаю за краще збирати велику кількість інформації			
Я уникаю приймати рішення			
Коли мені потрібно прийняти рішення, я чекаю довгий час перед тим, як почати про нього думати			

Мені не подобається брати на себе відповідальність за прийняття рішень			
Я намагаюся мати чітке уявлення про свої цілі перед тим як зробити вибір			
Можливість того, що якась дрібниця піде «не за планом» змушує мене різко змінити рішення			
Якщо рішення може бути прийнято мною або іншою людиною, я дам іншій людині це зробити			
Коли я стикаюся з важкою проблемою, я зазвичай песимістичний щодо можливості знайти гарне рішення			
Я ретельно все обмірковую перед тим як зробити вибір			
Я не приймаю рішення поки в цьому немає гострої необхідності			
Я віддаю перевагу, щоб рішення приймалися тими, хто більшою мірою поінформований, ніж я			
Після того, як я прийняв рішення, я витрачаю багато часу, переконуючи себе, що воно було правильним			
Я відкладаю прийняття рішень			
Я не можу мислити тверезо, якщо мені потрібно прийняти рішення в поспіху			
Я відстрочую прийняття рішень до останнього моменту			

Методика «Дослідження схильності до ризику» А.Г. Шмельова.

Інструкція. Перед вами набір тверджень. Уважно прочитайте кожне твердження і вирішіть, вірно чи невірно воно по відношенню до вас. Якщо вірно, то напишіть «так», якщо невірно - «ні».

Текст опитувальника.

1. Я часто говорю до того, як обміркувати сказане.
2. Мені подобається швидка їзда.
3. Я часто міняю свої інтереси і захоплення.
4. Кращий спосіб придбати справжніх друзів-говорити людям те, що про них думаєш.
5. У безлічі випадків питання на іспиті може бути поставлене так, що він виявляється зовсім не пов'язаним з програмою і вся підготовка не буде корисною.
6. Життя без небезпек мені не здається занадто нудним.
7. Якщо хочеш зайняти високе положення по службі, дотримуйся прислів'я «тихіше їдеш- далі будеш».
8. Азартні ігри заважають розвитку у людини почуття відповідальності за те, щоб приймати продумані рішення.
9. Я швидше відчуваю нудьгу від якогось заняття, ніж більшість людей, які роблять те ж саме.
10. Я краще пройду пішки дві-три зупинки, коли кваплюся, а автобуса довго немає, хоча знаю, що автобус мене наздожене, замість того, щоб чекати.
11. Мені цікаво зробити так, щоб підбурити кого-небудь.

- 12.Тільки несподівані обставини і деяке почуття небезпеки дозволяють мені мобілізувати свої сили.
- 13.Я неотримую задоволення від відчуття ризику.
- 14.Тільки по-справжньому сміливі дії дозволяють людині здобути популярність і визнання.
- 15.Мені неприємні ті особи, які через власну примху перетворюють серйозні справи в легковажні ігри.
- 16.Коли я виробляю конкретний план дій, я майже завжди впевнений, що мені вдасться його здійснити.
- 17.Коли на небі світить сонце, я ніколи не беру з собою на прогулянку парасольку, навіть якщо прогноз обіцяє дощ.
- 18.Я часто прагну випробувати порушення.
- 19.Мені неприємно, коли мені нав'язують парі, навіть якщо я повністю впевнений в своїй думці з даного питання.
- 20.У деяких випадках я не зупинюся перед тим, щоб збрехати, якщо мені потрібно справити хороше враження.
21. По-справжньому розумна людина уникає скоростиглих рішень, він вміє дочекатися таких моментів, коли діяти можна напевно.
- 22.Я не вважаю, що трюки, виконувані цирковими акробатами без страхувального пояса, виглядають більш вражаючими.
- 23.Я віддаю перевагу роботі, що включає зміни і подорожі, навіть якщо вона може бути небезпечною.
- 24.Я завжди плачу за провезення багажу на транспорті, навіть якщо не боюся перевірки.
- 25.Я думаю, що варто вірити в свій шанс, навіть коли перевага нема на моєму боці.

26. У творчій справі головне це зухвалий задум, нехай навіть в результаті нас чекає невдача через безглузді випадки.
27. Я не пошкодую грошей заради того, щоб в потрібний момент виглядати заможною і привабливою людиною.
28. Коли при зустрічі мій знайомий на мене не дивиться, я не стану нав'язувати йому своє спілкування і вітатися першим.
29. Більшість людей нерозуміє, наскільки їхня доля залежить від випадку.
30. Якщо при покупці автомобіля мені доведеться вибрати між швидкістю і комфортом- з одного боку, і безпекою- з іншого, я виберу безпеку.
31. Я відчуваю себе найкраще, коли відчуваю гостре захоплення будь-якої витівкою.
32. Я віддаю перевагу купувати такий одяг, про яку я твердо знаю, що вона надійна і виглядає добре незалежно від стрибків моди.
33. Коли я граю в різні ігри, я люблю взяти ініціативу на себе, навіть знаючи, що противник тільки цього і чекає.
34. Під час подорожей я люблю відхилятися від відомих маршрутів.
35. Я часто потрапляю в такі ситуації, з яких мені хочеться скоріше вибратися.
36. Якщо я даю обіцянку, то практично завжди стримую його незалежно від того, зручно мені це чи ні.
37. Якщо мій безпосередній начальник буде «затискати» мої новаторські ідеї, у мене вистачить сміливості довести їх до відома керівника вищого рангу.
38. Азартні ігри розвивають у людини здатність приймати сміливі рішення в складних життєвих ситуаціях.

39. Коли я читаю гостросюжетну книгу, я ніколи не поспішаю швидше дізнатися, чим все скінчиться, і з задоволенням читаю по порядку.
40. Мені сподобалося б стрибати з парашутом.
41. Кращий спосіб викликати щире ставлення до себе- довіряти людям.
42. Я відчуваю себе найкраще, коли відчуваю щасливе відчуття спокою і комфорту.
43. Мені буває набагато важче купити одну дорогу річ, ніж ряд дешевих речей на ту ж суму.
44. Я віддаю перевагу грати або сперечатися на що-небудь.
45. Люди занадто часто нерозважливо витрачають власне здоров'я, переоцінюючи його запаси.
46. Якщо мені загрожує штраф, то я переходжу вулицю там, де зручно, а не там, де належить.
47. Я не ризикую купувати одяг без примірки.
48. Тільки смілива людина здатна на справді шляхетне ставлення до людей незалежно від того, як вони ставляться до нього.
49. У командній грі найважливіше взаємна підстраховка.
50. У житті людям насправді дуже часто доводиться грати в небезпечну гру «пан або пропав».

Методика «Самооцінка схильності до екстремально-ризикованої поведінки»
(М. Цукерман).

Інструкція. Перед вами твердження, які стосуються різного роду поведінкових орієнтацій, пов'язаних з потребами в ризику, новизни, екстремальності. Ваше завдання - вибрати підходящий для вас варіант відповіді:

- а) так, вірно;
- б) немає, невірно;
- в) важко відповісти.

Відзначте свій вибір на бланку протоколу хрестиком у відповідному квадраті. Уникайте проміжних відповідей, крім тих випадків, коли по-іншому відповісти дійсно неможливо.

Текст опитувальника:

1. У ситуації неясною обстановки я вважаю за краще почекати, поки вона проясниться, а не розвідувати її.
2. Я хотів би піти далеко в море на невеликому, але надійному морському судні.
3. В роботі я віддаю перевагу ігнорувати все, що прямо не стосується справи.
4. Мене приваблює подорож по країні на попутних машинах.
5. Мені нецікаво дивитися один і той же фільм повторно.
6. Я остерігаюся їжі, яку раніше не пробував.
7. Мій девіз: «Розумний в гору не піде, розумний гору обійде».
8. Я б вважав за краще жити в такі періоди історії, які насичені змінами.

9. Мені неприємно бачити екстравагантні зачіски.
10. Мені б хотілося стрибнути з парашутом.
11. Мені не подобаються люди, які лізуть на рожен.
12. Я хотів би покататися на спортивному мотоциклі.
13. Я б став вчитися управляти дельтапланом.
14. Нерозумно намагатися робити божевільні вчинки тільки заради того, щоб подивитися, як на це відреагують оточуючі.
15. Мені утомливо дивитися аматорські фільми і слайди.
16. Люди, які зі мною не згодні, цікаві мені менше, ніж однодумці.
17. Я люблю запливати далеко від берега.
18. Зовсім не уявляю себе альпіністом.
19. За інших рівних умов я дію по лінії найменшого опору.
20. Мені подобається одягатися незвичайно.
21. Людині треба час від часу міняти роботу, щоб уникнути застою.
22. У мене вистачає терпіння спілкуватися з нудними і нудними людьми.
23. У незнайомому місті я вважаю за краще самостійно знаходити дорогу, а не користуватися путівником.
24. Я уникаю друзів, вчинки яких непередбачувані.
25. Іноді мені хочеться зробити що-небудь страшне.
26. Мені хотілося б пожити життям бродячих циган, мандрівних артистів.
27. Я відчуваю підйом сил, якщо при здійсненні якої-небудь справи з'являються серйозні перешкоди.
28. Мені важко уживатися в колективі з занудою.
29. Мені страшно пірнати з висоти скелі.

30. Мені подобається підбивати людей до нерозумного прояву влади і деспотизму.
31. Шкода витратити стільки часу на сон.
32. Я беруся за важкі завдання, тільки якщо мене змушують до цього обставини.
33. Я б не наважився спробувати препарати, що викликають галюцинації.
34. Навіть подумати не можу про спуск на гірських лижах з високої гори.
35. Я не люблю поєднання контрастних кольорів і неправильних форм сучасного живопису.
36. Людина, дії якого передбачувані, - зануда.
37. Я б хотів попірнати з аквалангом.
38. Мені дуже подобається долати труднощі.
39. Мають рацію ті люди, які вибирають непроторенні шляхи, чреваті можливою невдачею.
40. Мені подобається слухати нову і незвичну музику.